1461

កម្ពុជសុរិយា

ទស្សនាវដ្ដី ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា និង អក្សរសាស្ត្រ បោះពុម្ពផ្សាយ
អំពីពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ: លោក ភិយ - ប៊ុក
ក្រមការ នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
បណ្ណាធិការ ផ្នែកសាសនា: ព្រះទេពសត្ថា ស្វរ - ហាយ
ក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ	បញ្ជីរឿង	ទំព័រ
ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ	សេចក្ដីជូនដំណឹង រឿងទស្សនាវដ្ដី	៧២១
ហ្លួងនិពន្ធមន្ត្រី ញ៉ុក - ថែម	ព្រះរាជក្រឹត្យ ក្រមទសករិយា (តមក)	៧២៨
លោក ម៉ុញ - តាគ្រី	ស័ព្ទបារាំងប្រែជាខ្មែរ (តមក)	៧៣១
លោកសាង - សាភិត លេខានុការ	រឿងព្រៃគភូមា (តមក).....................	៧៣៦
អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា នូ - កន	រឿងសាមកុក (តមក)	៧៤៤
— ទេពពិទូរ ឈឹម - ក្រសេម	ព្រះរាជពង្សាវតារប្រទេសកម្ពុជា (តមក)... ...	៧៥១
អ្នកអង្គម្ចាស់ក្សត្រី ន. សុខាតារី	សាវតារវត្តអង្គារស (ត_ចប់)	៧៥៦
លោកផែង - ដិរ	ប្រវត្តិរបស់អេសុប (តមក)	៧៦៣
ផ្នែកសាសនា		
អ្នកឧកញ៉ាទេពពិទូរឈឹមក្រសេម	ប្រវត្តិព្រះកែវមរកត (ត - ចប់)	៧៦៧
សាមណេរ គក - គីឡេង	រឿងនាគបជាបារ (ត - ចប់)	៧៧៩
លោក អ៊ុម - គយ សាស្ត្រាចារ្យ	ប្រវត្តិព្រាហ្មណ៍ចាស់ (ត - ចប់)	៧៨៦
កំណត់ទិនប្រវត្តិការណ៍		
ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ	ពិធីផ្ទេរពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ជូនមករាជរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ	៧៩២

Revue religieuse et littéraire éditée par l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie littéraire : M. Ray-Buc Kramakar à l'Institut Bouddhique.
Rédacteur en chef de la partie religieuse : Vénérable Brah Déba Sattha So-Hay membre de la Commission du Tripitaka

TABLE DES MATIÈRES

Partie littéraire

		page
Institut Bouddhique	Annonce de la Revue Kambujà Suriyà 1950	721
Luong Nibandhamantri Nhok-Thèm	Edit royal: Kramadasabhariyâ (suite)	725
M. Menh-Nakry ancien député	Recueil des mots traduits par la Commission Culturelle (suite)	731
M. Sang-Savath Secrétaire au Ministère des Finances	Contes birmans (suite)	736
Neak Oknha Vibularajaséna Nou-Kân	Histoire de SAMKOK (suite)	744
Neak Oknha Debabidura Chhim-Krasem	Histoire du Royaume du Cambodge (suite)	751
Contesse Norodom Sukhanari, secrétaire de la Commission des Mœurs et Coutumes	Notice historique de Vat Attharasa (suite et fin)	756
M. Pheng Chhieu, professeur au Collège des Jeunes Filles	Biographie d'Esope (suite)	763

Partie religieuse:

Neak oknha Debabidura Chhim-Krasem	Historique du Bouddha d' Emeraude (suite)	768
Samanera Kok-Kileng	Histoire de Neang Patâcâra (poème) (suite et fin)	779
M. Oum Koy professeur à l'Ecole supérieure de Pali	Histoire d'un vieux brahman (suite et fin)	786

Notes et Chroniques

Institut Bouddhique	Cérémonies de transfert de l'Institut Bouddhique au Gouvernement Royal	792

ÉCOLE FRANÇAISE D'EXTRÊME-ORIENT BIBLIOTHÈQUE

សេចក្តីជូនដំណឹង
អំពីពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
រឿងទស្សនាវដ្តី កម្ពុជសុរិយា

សូមជំរាបជូនដំណឹងដល់បងប្អូនរួមជាតិទាំងឡាយ !

ទស្សនាវដ្តីកម្ពុជសុរិយា ឆ្នាំ ១៩៥០ នេះ អស់លោកអ្នកបានចុះឈ្មោះជាវ មានចំនួនច្រើនជាងឆ្នាំមុនៗ ។ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យបានយល់ឃើញជាក់ស្តែងថា អស់លោក អ្នកស្រឡាញ់អក្សរសាស្ត្រ ទាំងឧបត្ថម្ភអក្សរសាស្ត្ររបស់ជាតិ ឲ្យលូតលាស់ចំរើនឡើងដោយពិតៗ ។ កិច្ចដែលបងប្អូនរួមជាតិស្ម័គ្រចុះឈ្មោះជាវច្រើនឡើងៗ នេះ ឈ្មោះថាឲ្យកម្លាំងដល់ពួកអ្នកនិពន្ធក្នុងក្រុមយើង ឲ្យខំតែងខំរៀបរៀងនូវរឿងរ៉ាវថ្មីៗ ដែលមានសារប្រយោជន៍ច្រើន ទាំងខំរៀបចំរបៀបពាក្យពេចន៍ឲ្យរឹងរឹតតែពីរោះគាប់ចិត្តជាកិយ្យាភាពឡើង ។ យើងមានសង្ឃឹមថា អស់លោក-អ្នក មុខជានឹងចុះឈ្មោះជាវទស្សនាវដ្តីកម្ពុជសុរិយា ក្នុងឆ្នាំ ១៩៥១ តទៅទៀត ហើយនឹងជួយផ្សាយដំណឹងអំពីប្រយោជន៍នៃទស្សនាវដ្តីយើង តៗ ទៅដល់បងប្អូនរួមជាតិដែលនៅជិតខាងជាពុំខាន ។

ឯរឿងរ៉ាវ ទាំងផ្នែកអក្សរសាស្ត្រទាំងផ្នែកសាសនា ដែលយើងយល់ឃើញថាមានប្រយោជន៍សំខាន់ដល់បងប្អូនរួមជាតិ ហើយបានគ្រោងទុកបំរុងនឹងបោះពុម្ពក្នុងឆ្នាំ ១៩៥១ ដូចមានកាយមាតិកា តទៅនេះ ៖

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ

១ – អក្សរសាស្ត្រខ្មែរ (គោលចារិកខាងផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ ព្រមទាំងពាក្យកាព្យឃ្លោងចាស់ៗ ឬថ្មីទើបថ្មី) ។

២ – ព្រះរាជពង្សាវតារប្រទេសកម្ពុជា នៅមានបោះពុម្ពតទៅទៀត ។

៣ – ឯកសារ (រឿងរ៉ាវសំខាន់ៗ ដូចសិលាចារិកជាដើម) ។

៤ – រឿងសាមកុក នៅតែបោះពុម្ពតទៅទៀត ត្រាតែចប់ ។

៥ – វប្បធម៌ (ពាក្យបារាំងប្រែជាខ្មែររបស់គណៈកម្មការវប្បធម៌) ។

៦ – សុភាសិតផ្សេងៗ របស់ជាតិយើងនិងនានាជាតិ ។

៧ – រឿងព្រេងខ្មែរ ឬរឿងព្រេងរបស់នានាជាតិ ។

៨ – ទំនៀមទំលាប់ខ្មែរ របស់គណៈកម្មការទំនៀមទំលាប់ ។ល។

ផ្នែកសាសនា

១ – ដំណើងផ្សេងៗ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ។

២ – ធម្មទេសនា ដែលមានអត្ថរសប្លែកៗ ។

៣ – សីលធម៌របស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ។

៤ – នឹងជ្រើសរើសប្រែរឿងក្នុងព្រះសូត្រខ្លះ ដែលជាផ្លូវប្រតិបត្តិ ។

ប្រយោជន៍នៃទស្សនាវដ្ដីកម្ពុជសុរិយា

បងប្អូនរួមជាតិទាំងឡាយជ្រាបស្រាប់ហើយថា ទស្សនាវដ្ដីនិងសារពត៌មាន ក្នុងប្រទេសយើង មានមិនលើសពី ២-៣ ឈ្មោះ

ប៉ុណ្ណោះ ៗ ចំនួននេះបើយកទៅធៀបនឹងចំនួនទស្សនាវដ្ដី សារពត៌មាន ក្នុងប្រទេសគេជិតខាងប្រទេសយើង ឃើញថាខាងយើងតិចជាងគេឆ្ងាយណាស់ ស្ទើរតែរកប់ថាមាននឹងគេពុំបាន ៗ ខាងយើងដែលមានបញ្ញបករណ៍ទាំងនេះតិច មកពីយើងខ្មែរអ្នកស្ម័គ្រអានមានចំនួនតិចនាក់, ខាងគេដែលមានបញ្ញបករណ៍ច្រើន មកពីជាតិគេមានអ្នកចូលចិត្តអានច្រើន ៗ បញ្ញាដែលជាផលកើតមកអំពីការអានច្រើននឹងការអានតិចតែងអនុវត្តទៅតាមគ្នា គឺបើក្នុងប្រទេសណា មានអ្នកអានច្រើននាក់ក្នុងប្រទេសនោះ អ្នកចេះដឹងក៏មានច្រើន; បើអ្នកអានមានតិច អ្នកចេះក៏មានតិច ៗ ចំពោះរូបមនុស្សម្នាក់ ៗ ក៏មានន័យដូចគ្នា គឺអ្នកណាអានច្រើន អ្នកនោះចេះដឹងច្រើន, អ្នកអានតិច ចេះដឹងតិច, អ្នកមិនអានសោះ ក៏មិនចេះសោះ សមដូចបុរាណសុភាសិតថា "បើអានទោះតិចច្រើន នឹងចំរើនសត្វថ្ងៃទៅ ដូចឃ្មុំដប់ទឹកនៅ ផ្កាឈើក្រៅកក្កូមិបាន" ៗ ព្រោះថាទស្សនាវដ្ដី សារពត៌មាន ជាឃ្នាំងវិជ្ជា មានមុខការខាងបណ្ដុះដាំផ្សាំប្រាជ្ញានៃអ្នកអានឲ្យដើរទាន់សម័យ ៗ

មែនពិត ទស្សនាវដ្ដីយើងហើយនឹងអ្នកអាន ឈ្មោះថាឲ្យកម្លាំងផ្ដល់ប្រយោជន៍ដល់គ្នាទៅវិញទៅមក ៗ តាមន័យនេះ ឃើញថាបងប្អូនរួមជាតិដែលចេញស្រាហ៊ុយជាវទស្សនាវដ្ដីយើង បានផលជា ៣ ចំណែក គឺ :

១ — ជួយទស្សនាវដ្ដីយើងឲ្យមានអាយុស្ថិតនៅយូរអង្វែង

២ — កាលអស់លោក-អ្នកបានអានហើយ នឹងកើតមានប្រាជ្ញាក្ដីស្មានក្នុងផ្លូវលោកផ្លូវធម៌

៣ — ផលជាកំពូល គឺអស់លោក-អ្នកនឹងមានកេរ្ដិ៍ឈ្មោះថាជាអ្នកតាក់ទឹកស្រោចដីឲ្យអក្សរសាស្ត្រខ្មែរយើង ដុះលូតលាស់ចំរើនទាន់កាលសម័យ ឲ្យមានទឹកមុខស្មើនឹងអក្សរសាស្ត្រនានាជាតិ ។

ហេតុនេះ សូមអស់លោក-អ្នកដែលមានបំណងជាវទស្សនាវដ្ដីយើងប្រចាំឆ្នាំ ១៩៥១ សូមផ្ញើឈ្មោះចុះនាមទីលំនៅនឹងប្រាក់ចំនួន ១៤៨ រៀល ទៅអគ្គលេខាធិការនៃពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ ក្នុងពេលឆាប់ៗ ។

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ

Adresse:

M. le Secrétaire Général
de l'Institut Bouddhique
à Phnom-Penh

ព្រះរាជក្រឹត្យ

ក្រមទសភរិយា

ក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទសម្តេចព្រះជ័យចេស្តា (ចៅពញាសូរ) គ.ស. ១៦៩៣

ហ្លួងនិពន្ធមន្ត្រី ញក-ថែម រួបរួម

(តទក)

បើចៅដែលគេថានោះ មានកំណាត់ចំណាំបានទូតឈ្នះឯកទូតទោទូតត្រីទូតនោះឲ្យយកអស់ទ្រព្យមកបែងជាភាគ ៣ ចោលភាគ ២ ឲ្យយកភាគ ១ ឲ្យចៅដែលកំណាត់ចំណាំគេជាដំពាក់សងរបស់ទ្រព្យ ដែលកំណាត់មកពិន័យចៅដើមក្តី ១ ជា ២ ហោង ។

មាត្រា ១. (សោត) ទោះអ្នកផងដំពាក់សារពើបំណុលនៃអ្នកផង បើម្ចាស់បំណុលនោះស្លាប់ នៅតែកំណាត់ចំណាំដំពាក់សារពើរបស់ទ្រព្យនៅ (នឹង) ចៅនោះ អានោះ នាងនោះ មេនោះ មានបងប្អូនកូនក្មួយចៅខ្មោចដែលស្លាប់នោះដឹងផងក្តី បានទៅទារគាលសន្ទូវឡើយ ប្រពន្ធចៅដែលដំពាក់បំណុលនោះដឹងផង នោះហៅថាសាក្សី ទើបឲ្យទារអំពីចៅនូវអាមេមានគួ បើគួប្រកែកថា ពុំមានដំពាក់អ្វីៗ ឡើយ ទើបប្រពន្ធកូនចៅបងប្អូនខ្មោចស្លាប់នោះប្តឹងចៅក្រម ឲ្យអាជ្ញាអ្នកកណ្តាលទៅប្រកោះគួដែលដំពាក់របស់ទ្រព្យគេនោះមកបង្គាប់ឲ្យគត់ពាក្យ ដោយដំណើរ បើរកទៅ (ឃើញ) ប្រាកដមែន ដូចគេប្តឹងហើយ ឲ្យលក់

សុរិលបង់ ៗ បើប្រាក់យកាយដំអម្ចាស់ទ្រព្យវិញស្លាប់ ឲ្យលក់សុរិលបង់ ហើយឲ្យរិបអស់ទ្រព្យរបស់ប្រពន្ធកូនជារេបិបហោង ៗ បើរបួសពុំពិការ សាគន់រូបរស់ពុំស្លាប់ឡើយ ឲ្យលក់ជាប់សុរិលហោង ឲ្យខ្ទុនភ្នាក់ងារ ហូតយកខ្ទាត់ព្រះឃ្លាំងព្រះគ្រិងហោង ៗ

មាត្រា ១ (សោគ) ទោះអ្នកជង់អន្ទង់ហោរក្តី បបួលហោរក្តីឲ្យ ទៅប្ញុទ្ធបាញ់ចាក់កាប់សម្លាប់គេនោះក្តី ទោះគេចាប់ហោរនោះបានក្តី បើ អាហោរកំសត្រគ្នាក្តី កំបបួលអន្ទង់គ្នាក្តី កំជាគេជួលក្តី ឲ្យទៅពញាបាញ់ ចាក់កាប់ ប្រើឲ្យចាប់កោះនាង់នោះអានោះមេនោះ ទើបឲ្យទៅក្រមឲ្យ អាជ្ញាអ្នកកណ្តាលទៅចាប់ដែលជួល ដែលបបួល (ហោរ) ប្រើមកកត់ ពាក្យនូវអស់ដំនុំហើយ ទើបឲ្យដំនុំពិចារណាពាក្យអាហោរ ប្រើនូវ អាហោរអន្ទង់នូវអាហោរបបួល នៅខ្លួនហោរដែលជួល បើដំនុំហើយ បាន ជាអន្ទង់ហោរក្តីអន្ទង់ខ្មោចក្តី ឲ្យលក់សុរិលបង់ ៗ បើប្រែកឲ្យចាប់ឆ្នោត បើបានទូតឈ្នះឯកទូតហើយ ចាញ់ទោទូតនូវត្រីទូត ឲ្យសង់ពេញប្រាកដ ជាហោរតាមព្រះច្បាប់ទោះបានទូតចាញ់ឯកទូតនៅត្រីទូត ឲ្យបែងទ្រព្យ នោះជាភាគ ៣ ភាគ ១ ទោល យកភាគ ២ មកឲ្យទៅដែលកំណត់ ចំណាំគេជាដំពាក់នោះ សង់របស់ទ្រព្យត្បូនោះហោង កុំឲ្យពិន័យឡើយ ដ្បិតឥតដំណឹងម្ចាស់ ៗ បើមានកំណត់ចំណាំខ្មោចដំពាក់សារពើទ្រព្យ របស់នូវហោរនោះ នូវអានោះ នាង់នោះ តែអស់បង់ប្អូនប្រពន្ធខ្មោចនោះ

ដឹងផង ហើយអស់បងប្អូនប្រពន្ធកូនទៅដែលកំណត់ចំណាំខ្មោចថាជំពាក់ នោះ គេពុំដឹងផងនោះឥតសាក្សី កុំឲ្យជឿកំណត់កត់ចំណាំនោះឡើយ ។

មាត្រា ១ (សោត) ទោះចោរហនេយ្យ ទោះបាញ់ចាក់កាប់សម្លាប់គេទឹងដាវទឹងលំពែង កាំភ្លើង ទឹងស្នាទឹងធ្នូ ទឹងសម ចង្រប់ ឈ្បុក មូល ស្នូរ កន្ទុរ បើពុំបានស្លាប់ប៉ុន្តែរបួសជាទម្ងន់ ពិការទឹងធ្វើព្រះរាជការពុំបាននោះទុកស្មើស្លាប់ ឲ្យរកចោរឯណាដែលបាញ់ចាក់កាប់គេនោះឲ្យសម្លាប់ហើយរឹបអស់របស់ទ្រព្យប្រពន្ធ (កូន) ថ្វាត់ថ្វាយហោង ។ បើអាចោរឯណាក៏ជាគ្នាទឹងអាចោរនោះ ឲ្យគេដើមក្តីប្តឹងឲ្យកោះចាប់មកជណ្តឹងពិចារណា បើវាប្រកែកថាទេ ពុំបានបាញ់ចាក់ ពុំបានលួចរបស់ទ្រព្យបង្អុលនោះ ឲ្យប្រកាន់ចាប់ឆ្នោត បើដើមក្តីបានត្រូវតឯកទូត បើចុងក្តីនូវចោរបានទោទូតនោះ ឲ្យយកទោទូតនូវត្រីទូតទុកជាស្មើគ្នា ឲ្យយកឯកទូតគេដើមក្តីជាឈ្នះ ហើយឲ្យយករបស់ទ្រព្យមកបែងជាភាគ ៣ ភាគ ១ ចោល យកភាគ ២ ឲ្យសងគេហោង ឲ្យខុនភ្នាក់ងារកាត់ថ្លៃទ្រព្យរបស់ ១០ យក ២ ឯខ្វាត់ស្នូកគោងទ្រពង់នោះឲ្យហូតយកគម្ងឹង ៣ ដ្បិតមុខងារចូលគ្នាហោង (១) ។

មាត្រា ១ (សោត) ទោះអ្នកផងធ្វើសាលាលើកខ្មោច ទោះនាហ្មឺន ជំទាវ នាងខុនណាង នូវបារគូបុរោហិតបែងសាលាត្រឹះទោះខុន ១ ភ្នាក់ងារហូតយក (ខ្វាត់) ថ្វាត់ថ្វាយគម្ងឹង ១២ សាលាសំរាំ

តម្លឹង ៤ ធ្វើពជដ្ឋបទ្រោបង់កល់ផ្ទាល់ដីឲ្យយកតម្លឹង ៧ ធ្វើជាពនឲ្យយកតម្លឹង ៦ ។ បើបានប្រាប់ តម្លឹង . . . ក៏បាន បាទ ៦ ក៏បាន បើផ្គាន អាកាសសាលានាំជាផ្លូលជាន់ធ្វើនោះ ពុំបានប្រាប់ ឲ្យយកក្រយាពិន័យអំពីអាដែលផ្លូលមកបែងយកតាមផ្លូបអាចោរម្រឹត ឯក្រយាពិន័យអាចោរដណ្តឹងផ្លូលនោះទុកស្មើប្រើចោរហោង ឲ្យខុនក្អាក់ងារហូតខ្វាត់មុខងារតម្លឹង ៣ យក (ដាក់) ព្រះឃ្លាំងព្រះគ្រឹងហោង[២] ។

មាត្រា ១ (សោត) នរអ្នកផងឈ្មោះគ្នាប្រព៌យគ្នាទឹងដំបងឈើឬស្សីដល់ជាំដាម នោះពិន័យតម្លឹង ១២ ដើងកោះស្លឹង ១០ ខុនក្អាក់ងារហូតខ្វាត់តម្លឹង ៣ ឯខ្វាត់ព្រះឃ្លាំងព្រះគ្រឹងហោង ។ បើខ្ញុំគេនឹងខ្ញុំគេឈ្មោះប្រព៌យព៌យគ្នាដល់ជាំដាម ឲ្យយកខ្វាត់បាទ ៦ ដើងកោះបាទ ៤ និមួយខ្លួនហោង[៣] ។

មាត្រា ១ (សោត) នរអ្នកផងសាហាវដេរប្រពន្ធកូនគេ ឲ្យពិន័យតម្លឹង ១២ ដើងកោះស្លឹង ១០ ខុនក្អាក់ងារហូតខ្វាត់តម្លឹង ៣ ព្រះឃ្លាំងព្រះគ្រឹងហោង ។ បើស្រីដេរប្រុសតម្លឹង ៦ ដើងកោះស្លឹង ១០ ឲ្យខុនក្អាក់ងារហូតយកខ្វាត់បាទ ៦ ហោង ។

មាត្រា ១ (សោត) ទោះអ្នកផងស្ងួនអន្ទករនឹងគ្នា បានកូន ១ ក្តី

១-២-៣ ទាំងប៉ុន្មានមាត្រានេះ មិនសមរាប់បញ្ចូលក្នុងក្រមទសភរិយាទេ ព្រោះនិយាយតែអំពីរឿងចោរខ្ទួយឬឈ្មោះទាស់ទែងវាយដំគ្នា ។

កូន ២ គ្គី (ហើយ) ប្រែលែងលែងគ្នាវិញ ឲ្យយកខ្វាត់បាទ ៦ ដើង កោះស៊ឹង ១០ និមួយត្បូហាង ។

មាត្រា ១ (សោត) នរូស្រីឈ្មោះគ្នាដេរវ៉ាយក្រៅជាំជាមនោះ ឲ្យពិន័យតម្លឹង ១២ ដើងកោះស៊ឹង ១០ ។ បើឈ្មោះប្រែកែកដេរ តែពុំបានវ៉ាយគ្នាជាំជាមនោះ ឲ្យពិន័យតម្លឹង ៦ ដើងកោះស៊ឹង ១០ ខុនក្អាក់ង៉ារហូតខ្វាត់បាទ ៦ ហោង ។

មាត្រា ១ (សោត) ទោះប្រុសផងបងកស្លាប់នោះ ឲ្យខុនក្អាក់ង៉ារ កោះយកអ្នកដែលនៅជាមួយនឹងអ្នកបងកឯង មកដណ្ដឹងពិចារណារក បើឥតទោស បងកស្លាប់ខ្លួនឯងនឹងខ្សែល្ហ៊ ឲ្យខុនក្អាក់ង៉ារហូតយកខ្វាត់ អំពីកូនប្រពន្ធបងប្អូនដែលនៅជាមួយតម្លឹង ៣០ ។ បើរកទោសឃើញ ជាអានទោសមែន ឲ្យយកដញ្ញាំង ៣ ថ្វាត់ថ្វាយ បើបងកនឹងសំពត់ អម្បោះ សូត្រ ព្រែ ខ្សែព្រាលនោះ បូលមុខង៉ារឲ្យ (យក) ខ្វាត់ ដើមឈើតម្លឹង ៣ នូវដើងកោះស៊ឹង ១០ ហោង ។ បើស្រីបងកស្លាប់ នឹងខ្សែល្ហ៊ ឲ្យខុនក្អាក់ង៉ារយកដឹង ៧ តម្លឹង ៤ បើរកទោសឃើញ ជាមានទោសមែនអំពីអ្នកដែលនៅ ។ បើឥតទោសហើយបងកនឹងខ្សែព្រាល អម្បោះ សូត្រព្រែនោះ ឲ្យខុនក្អាក់ង៉ារហូតយកខ្វាត់ ដើមឈើបាទ ៦ នូវដើងកោះស៊ឹង ១០ ហោង ។

មាត្រា ១ (សោត) ទោះប្រុសប្ដីដេរប្រពន្ធសាហាវទឹងចិត្តឥត ទោសឥតគុំនាប់នោះ ឲ្យខ្ទុនក្ដាក់ងាររហូតយកខ្វាត់តម្លឹង ៣ ដើងកោះស្លឹង ១០ ហោង ។ បើស្រីប្រមាថប្ដីឥតទោសឥតគុំនាប់ ឲ្យហូតខ្វាត់តម្លឹង ៥ ដើងកោះស្លឹង ១០ ហោង ។

មាត្រា ១ (សោត) ទោះស្រីដង់ប្រណោះប្រព័យដេរព័យគ្នាដណ្ដើម ប្ដីដណ្ដើមសង្សារ បើប្រាកដមែនជាលួចប្ដីលួចសង្សារគ្នាមែន ឲ្យយក កាំបិតស្នានូវអម្បែងបាន ប៉ុមុខប៉ុទ្រោង បើលោះកាំបិតស្នានូវអម្បែង បានជាប្រាក់តម្លឹង ៥ នូវដើងកោះស្លឹង ១០ ។ បើពុំប្រាកដជាបោរជា សាហាយ ទោះស្រីសាហាយដេរទឹងអំណាចឲ្យពិន័យជាប្រាក់តម្លឹង ១២ ដើងកោះស្លឹង ១០ និមួយខ្ទុនហោង ឲ្យខ្ទុនក្ដាក់ងាររហូតយកខ្វាត់ តម្លឹង ៣ និមួយគួ ព្រះយ៉ាំងតម្លឹង ៦ បាទ ១ ថ្វាត់ថ្វាយហោង ។

មាត្រា ១ (សោត) នរអ្នកផងប្រលែងលែងគ្នាក្ដី លួចប្រពន្ធគេ ពុំបាននាំរត់ក្ដី ទោះកាបទឹងកូនក្រមុំគេទឹងខ្ញុំគេពុំបាននាំរត់ក្ដី ទោះកាប ហើយបាននាំរត់ក្ដី បើមានមេអណ្ដើកមេនាំការប្រពន្ធគេកូនក្រមុំគេខ្ញុំគេក្ដី នោះត្រូវក្រយាពិន័យអាប្រុសនូវមេស្រីដំកាបនោះ ត្រីគុណចតុគុណ ត្រូវមេអណ្ដើកមេនាំការភាគ ៨ បើជួយនាំរត់នោះភាគ ៧ បើមានគេ ឲ្យលាក់បំពួននៅផ្ទះនៅព្រៃក្ដី នោះត្រូវភាគ ៦ បើឲ្យអង្ករស្បៀងស្ងាម្ប នោះត្រូវភាគ ៥ ត្រូវអាប្រុសភាគ ១០ ។ (មា៩៨)

សព្ទបារាំងប្រែជាខ្មែរ

របស់គណៈកម្មការវប្បធម៌

លោកមិញ - ឆាគ្រី រូបរូម

(តមក)

Simple (un homme simple) = សាមញ្ញ, កបសា

Simplicité = សេចក្តីកបសា

Emancipation = អត្តាធិនភាព (ការផុតពីអាណាព្យាបាល)

Libération = សេរីភា

Chancelier = សង់សឺលីយេរ

Pionnier = អ្នកត្រួសត្រាយ

Clergé = សហធម្មិក (បព្វជិតដែលប្រព្រឹត្តធម៌ត្រៃគា)

Reportage = ការយកពត៌មាន

Faveur = អនុគ្រោះ

Avis favorable = យោបល់យល់ព្រម

Temps opportun = កាលគួរ

inopportun = កាលពុំគួរ

Diabète = មធុមេហរោគ (រោគទឹកមូត្រផ្អែម)

Corp franc khmer = កងឯកទេសខ្មែរ

Ridicule = ដែលគួរសើចចំអក

Scrupule = កាសង្កា (សេចក្ដីរង្កៀសចិត្ត)

Remords = វិប្បដិសារ (សេចក្ដីស្ដាយក្រោយ)

Le Repentir = វិប្បដិសារ (សេចក្ដីស្ដាយ, មមៃ, ក្រោយ)

Le Rendez-Vous = ការណាត់ជួបគ្នា, ទីណាត់ជួបគ្នា

11 — 10 — 49

Caprice = កបចិត្ត, ចិត្តសាក់

Echéance = ថ្ងៃសងបំណុល, ឥណប្រតិទាន

Scène = ឈុត, វិការដ្ឋាន

Classement annuel = ការចាត់ថ្នាក់ប្រចាំឆ្នាំ

Classement hebdomadaire = ចាត់ថ្នាក់ប្រចាំសប្ដាហ៍

25 10 49

Commandant du Secteur Sud = អ្នកបញ្ជាការផ្នែកទក្សិណ

— du Quartier — — សង្កាត់

— du sous Quartier — — សង្កាត់រង

Vigilance = អប្បមាទ

Négligence = សេចក្ដីប្រមាទ

Maltraiter = ធ្វើទុក្ខ, ធ្វើបាប

Offense - ការប្រមាថ

Escadron = អស្វានីក

Torturer = ធ្វើទារុណកម្ម

28 10 – 49

Fragment = បំណែក, ផ្នែក

Fragments de la pièce = ផ្នែករឿងល្ខោន

Pièce en un acte = រឿងល្ខោនក្នុងឆាកមួយ

Biographie = ជីវប្រវត្តិ

Table des matières = បញ្ជីមាតិកា, បញ្ជីរឿង

A cause de = ដោយ ឬ ព្រោះហេតុតែ

Au profit de = ជាកំរៃដល់, ជាប្រយោជន៍ដល់

Au détriment de = ជាការនាំឲ្យ ខូច

8–11–49

Artiste = សិល្បករ

Beaux-Arts = វិចិត្រសិល្ប

Ministère des Beaux-Arts = ក្រសួងសិល្បការ

Contre-seing = ហត្ថលេខាអម

Contresigner = ចុះហត្ថលេខារង

Adaptation = ការយកលំនាំ

Imitation = តម្រាប់

Imiter = ត្រាប់

Expédition des Affaires courantes. កិច្ចបាត់ការសាមញ្ញ

15 – 11 49

Populaire = ប្រជាមានិត, សាមញ្ញ

Requérir = ប្ដឹងតក៏

Requérant = អ្នកប្ដឹងតក៏

Suggérer = ឲ្យយោបល់, ណែនាំ

Suggestion = ការឲ្យយោបល់, ការណែនាំ

Leçon = មេរៀន

18—11—49

Observer កត់សំគាល់, សង្កេត, កាន់, ប្រព្រឹត្ត

Observation = កំណត់សំគាល់, ការសង្កេត, ការកាន់, ការប្រព្រឹត្ត

Internat = អន្តេវាសិកភាព

Externat = ពហិវាសិកភាព

Forfait = ការម៉ៅផ្ដាច់

Forfaitaire = ដែលម៉ៅផ្ដាច់

Sacrifice = ពលិកម្ម

Sacrifier = ធ្វើពលិកម្ម

22 11–49

Disposition = បទបញ្ញត្តិ

Principe = គោលការណ៍

Candidature = បេក្ខភាព

Charte = ធម្មនុញ្ញ

25–11–49

Le contrôle de l'Immigration = ក្រមត្រួតត្រាជនចូលស្រុក

Prérogative = បុព្វសិទ្ធិ

Modalité = បែបបទ

Compétence = សមត្ថកិច្ច, សមត្ថកម្ម, សមត្ថភាព

Des hautes parties contractantes = ឧត្តមភាគីគូសញ្ញា

Etendue = វិសាលភាព

Coordonner = សម្របសម្រួល

Règlementer = ដាក់បទបញ្ជា

Service des transmissions = ក្រមនាំសារ

Plan d'équipement = ផែនការណ៍សម្ភារបរិក្ខារ

Transfert = ការផ្ទេរ

26–11–49

(មានត)

រឿងៈព្រងក្មា

លោក សាង - សាវ៉ាត លេខានុការក្រសួងហិរញ្ញវត្ថុ

ប្រែពីភាសាបារាំងមកជាខ្មែរ

(តមក)

ថាហើយនាងនៅស្ងៀមទទួនមុខកើតទុក្ខយ៉ាងខ្លាំង ៗ លុះនាងជូជាម៉្ហាសារ៉ាជាកូនលោករដ្ឋមន្ត្រីព្រុងបោះហើយ ក៏នឹកក្នុងចិត្តថាៈ "ខ្ញុំអញយល់ហើយ ស្រីនេះក្បត់ចិត្តប្តីទេតើ ប៉ុន្តែស្រីនេះស្តាយក្រោយពន់ពេក" ៗ នាងទើបឲ្យស្រីនេះចេញពីកន្លែងនោះទៅ ហើយបានពោលពាក្យគួរសមរកពីរបីមាត់ផង. រួចទើបត្រាប់ឲ្យស្មៀនរបស់នាងសរសេរសេចក្តីដែលនាងបានពិភាក្សាជាមួយជនម្នាក់ៗ ដែលយើងបាននិទានមកហើយនេះ ៗ លុះកាលណាឪពុករបស់នាងបានស្តាប់សេចក្តីសព្វគ្រប់ហើយ លោកមានចិត្តត្រេកអរជាពន់ពេក ហើយបាននាំកូនក្តីទាំងអស់ទៅគាល់ព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង ដោយសារលោកបានប្រាប់ការពិតអំពីមាត់អ្នកដែលមានទោសទាំងពីរ ៗ

ព្រះករុណាទ្រង់ចេញព្រះរាជក្រឹត្យមួយតាមពាក្យដែលនាងជូជាម៉្ហាសារ៉ាបានរៀបចំជាមុននោះដូច្នេះថា "ឃ៉ាយតាដែលមិនមែនប្តីនោះហើយដែលរៀបនឹងក្បត់ចិត្តនាងជាសហាយ ត្រូវទោសដល់ស្លាប់ខ្លួន, តែប៉ុន្តែដោយអញការុណិត អញលើកទោសនេះឲ្យ, ឲ្យរត់ចេញពីព្រះរាជធានីកុំ

បន្ទន់ឡើយ, ឯកូនប្រុសរបស់មហាសេដ្ឋីដែលឥតគិតដល់ទ្រព្យសម្បត្តិ ហើយដែលមិនចេះក្បត់កិច្ចសន្យានោះគឺជាប្តីរបស់នាងពិត, បុរសរូបនេះមានកិរិយាគួរឲ្យសរសើរគ្រប់គ្នា; ឯចំណែកខាងនាងកំលោះដែលយំសោកនៅមុខអញនេះត្រូវទោសសំឡាប់ដែរ ព្រោះបានធ្វើឲ្យឈ្មោះប្តីរបស់ខ្លួនអាប់អោនជាពន់ពេក, ប៉ុន្តែប្តីនាងនេះអភ័យទោសឲ្យ, អញក៏អត់ទោសឲ្យដែរ ព្រោះនាងនេះបានប្រាប់ការពិត ដល់បុត្ររបស់លោករដ្ឋមន្ត្រី ដោយបាននិទានយ៉ាងក្បោះក្បាយអំពីផ្លែឈើទុំដែលមិនអាចភ្ជាប់ទៅកន្លែងដែលជ្រុះវិញ នឹងអំពីកូនក្មេងដែលមិនអាចចូលទៅក្នុងផ្ទៃមាតាវិញបាន, នេះជាដំបូន្មានរបស់ក៏ទៅថ្ងៃក្រោយទៀតឥឡូវនេះអញឲ្យរួចខ្លួនបុះ" ។

ក្នុងពេលនោះ ទេវតាដែលរក្សាស្វេតច្ឆត្រៃស្រែកជយោឡើងដោយការបានឮព្រះអង្គមានព្រះបន្ទូលដូច្នោះ ។ ឯព្រះករុណាក៏ទ្រង់លើកកូនស្រីនៃលោករដ្ឋមន្ត្រីជាអគ្គមហេសី ដោយសារនាងបានប្រើប្រាជ្ញាយ៉ាងអស្ចារ្យក្នុងរឿងនេះ ។

សុភាពបុរសទាំងឡាយ ! អ្នកគោរពធ្វើអន្តេគឲ្យយ៉ាងម៉ត់ចត់ដូចនាងធូជាម៉ាសារី ក្នុងការលួចប្លន់, ការបោកប្រាស់ ឬក្នុងការក្បត់ចិត្តដែលគេបញ្ចូនសំណុំរឿងដល់សាលារបស់អ្នក; គោរពអ្នកបំភ្លឺឲ្យច្បាស់យ៉ាងប្រសប់ដូច្នេះហោង ។

៧ – ជាងស្បែកជើង និង អ្នកបោកខោអាវ

" បាចធូលីឈរលើទួលប្រាសខ្យល់
ធូលីវិលបោរមកដល់អ្នកបាចវិញ
អ្នកឈ្នានិះរះឲ្យគេកើតទុក្ខម្នេញ
ទុក្ខនោះបេញកើតមានពេញអ្នកឈ្នានិះ "

សេចក្តីឈ្នានិះព្យាបាទឲ្យគេមានទុក្ខ នឹងនាំឲ្យខ្លួនមានទោសទុក្ខវិញ ដូចមានរឿងជាងស្បែកជើងតទៅនេះ:

ក្នុងកាលដ៏កន្លងទៅយូរអង្វែងហើយ ក្នុងសាសនាព្រះពុទ្ធព្រះនាម ធូមិយ័ទ: "Thourmayda" បានជាងស្បែកជើងម្នាក់ តាំងទីលំនៅនាមាត់ទន្លេគង្គាជិតផ្ទះអ្នកបោកខោអាវម្នាក់ ដែលមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្អក្នុងទីនោះ ។ អ្នកបោកខោអាវនេះ ជាមនុស្សធ្វើការល្អ មានចិត្តសុភាពរាបសា អ្នកផងទាំងពួងតែងមកទិញដូរផ្ទះគាត់ច្រើនណាស់ ។ គាត់ជាអ្នកមានទ្រព្យ ហើយរស់នៅយ៉ាងប្រសើរផង ។ ចំណែកជាងស្បែកជើងវិញ មិនសូវមានធនធានទេ ហើយមានចិត្តប្រស្សាច្រណែននិន្ទានឹងអ្នកបោកខោអាវយ៉ាងខ្លាំង ។ នៅថ្ងៃមួយ ដោយឥតគិតវែងឆ្ងាយ ជាងស្បែកជើងសុខចិត្តបំបែកសេចក្តីមេត្រី ដែលមានទាក់ទងជាយូរអង្វែងណាស់មក ហើយរកនឹករូបគាត់នឹងជាងបោកខោអាវ, គាត់នឹកថាធ្វើដូច្នោះគ្មានទាស់ខុសអ្វីទេ ។

ឯចំណែកអ្នកបោកខោអាវវិញ គិតតែខំប្រឹងធ្វើការប្រព្រឹត្តល្អជានិច្ច ហើយគ្មានចាប់ក្តីកនឹកនានឹងអំពើដែលជាងស្មូនឆ្នាំងប្រព្រឹត្តនោះសោះ ។ គាត់រស់នៅជាសុខសប្បាយដូចធម្មតា ។ ជាងស្មូនឆ្នាំងមានគំនិតចង់ចាក់រុកអ្នកបោកខោអាវ: គាត់គិតថាគោងតែឲ្យទឹកប្រម៉ាត់គួសត្រូវរបស់គាត់នេះបែកធ្លាយដោយហេតុណាមួយ ។ លុះគិតយ៉ាងដូច្នោះហើយគាត់ក៏ឡើងទៅគាល់ស្តេចផែនដី ដែលជាក្សត្រិយ៍មួយ មានព្រះហឫទ័យក្លាហាន ប៉ុន្តែមិនឈ្លាសវៃទេ ។ ជាងស្មូនឆ្នាំងក្រាបទូលថា "ដំរីរបស់ព្រះករុណាជាម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង ជាដំរីពណ៌ខ្មៅសុទ្ធ ប៉ុន្តែទូលព្រះបង្គំដឹងជាក់ថា: អ្នកបោកខោអាវដែលជាអ្នកនៅជិតខាងទូលព្រះបង្គំ អាចបេះផ្ទៃដំរីឲ្យមានពណ៌ផ្សេង ៗ បាន, បើសិនណាព្រះករុណាមានព្រះរាជឧង្ការត្រាស់បង្គាប់អ្នកបោកខោអាវនោះតែមួយព្រះឧស្ឋ មុខជាបានដំរីស ដូចឈ្មោះ ស៊ិនប៊ីអូស៊ិន "Tsinbiouslin" ពុំខាន ។

ដែលជាងស្មូនឆ្នាំងក្រាបទូលដូច្នោះ ឥតបានគិតថា ព្រះករុណាមានព្រះហឫទ័យចង់បានដំរីសនោះឡើយ ប៉ុន្តែគាត់នឹកថា មុខជាស្តេចទ្រង់បង្គាប់ឲ្យជាងបោកខោអាវធ្វើតាមពាក្យញុះញង់របស់គាត់ពុំខាន, រួចគាត់នឹកទៀតថាទៀងតែជាងបោកខោអាវនេះ នឹងធ្វើដំរីខ្មៅឲ្យទៅជាដំរីសពុំកើតទេ: កាលបើដូច្នេះ ជាងបោកខោអាវមុខជាត្រូវទោស ហើយលែងមានអ្នកចូលទិញដូរក្នុងផ្ទះប្រជិនទៀតពុំខាន, តទៅគាត់នឹងបានសុខសប្បាយដោយសារជាងបោកខោអាវចុះក្រ ។

ព្រះរាជាកាលទ្រង់ស្ដាប់សព្វសេចក្ដីហើយ, ដំបូងស្ដេចទ្រង់ងឿងឆ្ងល់ជាពន់ពេក ហើយទ្រង់អស់សំណើចផង, ប៉ុន្ដែយូរបន្ដិចមកបែរជាមានព្រះហឫទ័យចង់បានដំរីសមួយ ។ ស្ដេចទ្រង់នឹកថា ជាងស្មូនថ្នាំងប្រហែលជានិយាយតាមហេតុពិតមែន បើអញគិតឲ្យជ្រៅទៅគួរតែល្បងមើល ព្រោះមិនជាការណ៍ចាស់ខុសខាតខូចអ្វីទេ ។

ឃើញទេ! ស្ដេចអង្គនេះ ជាក្សត្រិយ៍មួយគ្មានប្រាជ្ញាបន្ដិចសោះ ៗ ដោយឥតគិតវែងឆ្ងាយ ព្រះរាជាក៏ទ្រង់បង្គាប់ឲ្យគេទៅហៅអ្នកបោកខោអាវមក ហើយទ្រង់ត្រាស់ឲ្យជាងនេះធ្វើដំរីព្រះអង្គឲ្យស ។

ដំបូងអ្នកបោកខោអាវចង់អស់សំណើចនឹងស្ដេចដូចអ្នកផងទាំងពួង, រួចចង់ទូលព្រះអង្គឲ្យបានជ្រាបថា "រឿងរ៉ាវបែបនេះ ល្អមើលណាស់ ហេតុម្ដេចក៏ព្រះអង្គមានព្រះបន្ទូលយ៉ាងដូច្នោះ", ប៉ុន្ដែដល់ឃើញព្រះភក្ត្រព្រះអង្គស្មើ, គាត់ក៏នឹកថា "ស្ដេចអង្គនេះកាចហើយល្ងង់ផង, ហេតុដូច្នោះគោងតែគាត្មាអញនៅស្ងៀមវិញ រួចធ្វើបុក្សបែបនឹងធឹងផង" ។ លុះបានដឹងថា នាយស្មូនថ្នាំងជាអ្នកនាំរឿងនេះមកទូល, គាត់បែរមុខមើលទៅអ្នកស្រុកទាំងពួងដែលចាំស្ដាប់ ហើយនិយាយថា: "សូមទ្រង់ព្រះមេត្ដាប្រោស! ទូលព្រះបង្គំនឹងចំប្រឹងខ្នះខ្នែងធ្វើតាមព្រះបន្ទូលឲ្យបាន, ប៉ុន្ដែសូមព្រះអង្គជ្រាបថា: កង្កិច្ចការរបស់ទូលព្រះបង្គំត្រូវយករបស់ដែលគេចង់ធ្វើឲ្យសនោះ ទៅជ្រលក់ទឹកមួយស្របក់ក្នុង

ផើងមួយដែលមានសាប៊ូ រួចអំពីនោះទៅទូលព្រះបង្គំដុសសំអាតឲ្យស, អាស្រ័យហេតុនេះ ទូលព្រះបង្គំត្រូវលាងដៃព្រះអង្គយ៉ាងដូច្នោះដែរ; ប៉ុន្តែធ្វើម្តេចទៅ បើទូលព្រះបង្គំគ្មានផើងណាឲ្យធំល្មមនឹងធ្វើការនេះ" ។

ព្រះរាជាមិនបានគិតវែងឆ្ងាយទេ ទ្រង់ឈ្វេងយល់ថា: មានតែជាងស្មូនឆ្នាំងទើបអាចធ្វើផើងបែបនោះបាន, ទ្រង់ក៏ត្រាស់ហៅជាងស្មូនឆ្នាំងមក ហើយទ្រង់មានព្រះបន្ទូលថា: "នាយស្មូនឆ្នាំង! យើងព្រមធ្វើតាមពាក្យរបស់អ្នក ដើម្បីឲ្យដៃយើងមានពណ៌សឡើង, ប៉ុន្តែមុននឹងធ្វើការនេះ អ្នកបោកខោអាវត្រូវការផើងមួយយ៉ាងធំ ដើម្បីជ្រលក់ដៃនោះ. ហេតុដូច្នេះ យើងបង្គាប់ឲ្យអ្នកធ្វើផើងមួយឲ្យយើង" ។

ជាងស្មូនឆ្នាំងលុះបានឮព្រះបន្ទូលយ៉ាងដូច្នោះ ក៏តក់ស្លុតយ៉ាងខ្លាំង ។ ម្តងគាត់គិតថា កុំខ្លាចស្តេចក្រោធ ត្រូវទូលព្រះអង្គតាមដំណើរទៅ, ប៉ុន្តែគាត់មានចិត្តឈ្នានិះជាពន់ពេក ទើបគាត់សម្រេចថាត្រូវតែល្បងធ្វើផើងតាមព្រះបន្ទូលឲ្យទាល់តែបាន ។ គាត់ទៅពឹងពាក់មិត្តនឹងក្រុមញាតិរបស់គាត់ទាំងអស់ ។ គាត់ប្រមូលដីឥដ្ឋបានជាច្រើន ទុកគរក្នុងសួនច្បាររបស់គាត់ រួចគាត់ខំប្រឹងធ្វើបានផើងមួយយ៉ាងធំ អស់ពេលជាចំនួនច្រើនថ្ងៃ ។ គាត់យកផើងនេះទៅថ្វាយព្រះករុណា, ព្រះអង្គមានព្រះហឫទ័យរីករាយជាខ្លាំង ហើយទ្រង់ប្រគល់ផើងនោះឲ្យទៅអ្នកបោកខោអាវយ៉ាងប្រញាប់ ។ ឯអ្នកបោកខោអាវ

ក៏យកផើងនោះទៅដាក់ទឹក ដាក់សាប៊ូជាច្រើន ហើយក្រាបទូលថា រួចស្រេចអស់ហើយ ។ ក្រោយមក ពួកកងសេនាក៏នាំសត្វដ៏ស្អុតនោះមកដល់ ។ ឯទ្រម៉ក់បាននាំដំរីចូលទៅ ។ ដំរីគ្រាន់តែដាក់ជើងបន្តិចទៅក្នុងផើង ។ ក៏បែកខ្ចាយជាមួយពាន់បំណែក ។

គេបាននាំរឿងនេះទៅក្រាបទូលព្រះករុណា ជាម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង, ព្រះរាជាទ្រង់បានត្រាស់បង្គាប់ឲ្យជាងស្មូនឆ្នាំងធ្វើផើងមួយទៀត ។ ឯផើងទី ២ នេះក៏បែកខ្ចាត់ខ្ចាយទៀត, រួចផើងទី ៣, ផើងទី ៤ និងផើងជាច្រើនទៀត ដែលទទួលព្រេងសំណាងដូចផើងមុន ៗ ។

ជួនកាលផើងដែលធ្វើថ្មីនោះក្រាស់ពេករកដាំទឹកឲ្យពុះពុំកើត ជួនកាលផើងនោះស្តើងពេក ដំរីគ្រាន់តែដាក់ជើងលើបែកខ្ទេចខ្ទី ។ ជាងស្មូនឆ្នាំងលុះខំធ្វើការដ៏លំបាកនេះរាល់ថ្ងៃទៅ ក៏ចាយទ្រព្យខ្ជះខ្ជាយឡើង ៗ ទាល់តែខាតលិចលង់គ្មានសល់អ្វីសោះ ។ គាត់មុខជាស្លាប់ដោយអត់ឃ្លាន បើសិនណាអ្នកបោកខោអាវដែលមានចិត្តដ៏ប្រសើរខ្ពង់ខ្ពស់ មិនជួយទាំងមិនហុចដៃដើម្បីផ្សះផ្សារឿងនេះ ។

ជាងស្មូនឆ្នាំងយកខ្លួនឯងទៅលអន្ទាក់ នេះគឺចង់បោកគេ រួចត្រូវគេបោកវិញ ។ មានមនុស្សជាច្រើន ដែលមានគំនិតអាក្រក់ ចង់បំផ្លាញគេ ហើយក្រោយមកដឹងខ្លួនថា បាបកម្មនេះត្រឡប់មកលើខ្លួនឯងវិញ ។ នេះជាសេចក្តីវិនិច្ឆ័យប្រកបដោយសុចរិតយុត្តិធម៌មួយយ៉ាង

ស្តែងណាស់ ៗ ដូច្នេះយើងទោះបីក្រ ឬលំបាកយ៉ាងណាក៏ដោយ យើងមិនត្រូវចិញ្ចឹមចិត្តឈ្នានិះនឹងអ្នកឯទៀត ដែលរស់នៅគ្រាន់បើជាងយើងទេ, តោងយើងចៀសវាងអ្នកណាដែលមានទុក្ខដោយការប្រព្រឹត្តអំពើប្រណែនដ៏អាក្រក់នេះ; នៅនាលោកិយនេះមនុស្សម្នាក់ ៗ សឹងមានវាសនាទាបខ្ពស់ខុសគ្នាតែរៀងខ្លួន ជួនកាលវាសនានាំឲ្យសប្បាយ ជួនកាលនាំឲ្យទុក្ខ, ឯចំណែកទ្រព្យដែលមនុស្សយើងត្រូវប្រាថ្នាហើយជាទ្រព្យជិតជាប់តាមខ្លួនទៅអនាគតជាតិទៀតបាននោះគឺ: ការប្រព្រឹត្តជាសុចរិត យុត្តិធម៌ ៗ

(មា[illegible]ត)

អង្គរបស់អ្នកជំនួញ

បញ្ញា, ឧស្សាហ៍, ការគប់មិត្តៈ
អ្នកជំនួញគួរគិតឲ្យមានឡើង
គុណ ៣ ប្រការនេះឆាប់ចំរើន
ភោគៈច្រើនឡើងជានិរន្តរ៍ ។

យូរ-អ៊ុង

ភាគទី ៧

អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា នូ-កន ប្រែរៀបរៀង

(តទៅ)

រឿងសាមកុកទុកជាយុទ្ធសាស្ត្រ
អ្នកវាងវៃឆ្លាសបើបានអាន
នឹងចេះឧបាយកលបំណាន
ទាំងមានសន្តានស្នេហាជាតិ ។

ឯអង់អ៊ុននោះ លុះបានឃើញលីប៉ោមកកេដល់ផ្ទះហើយ ទើបចេញទៅទទួលឲ្យចូលមកនិយាយការទាន់ក្នុងល្វែងផ្ទះ ហើយឲ្យលើកអាហារមកបរិភោគជាមួយគ្នា ៗ លុះបរិភោគរួចស្រេចហើយ លីប៉ោជំពបថា ខ្លួនខ្ញុំបាទគ្រាន់តែជាទីនាយអាហានមហាឧបរាជ ចំណែកលោកជានាហ៊ុនមានបណ្ដាស័ក្ដិធំក្នុងហាន ហេតុម្ដេចបានជាលោកឲ្យយករបស់ទៅឲ្យខ្ញុំបានល្អម្ល៉េះ ? ខ្ញុំបាទជាអ្នកតូចមិនគួរលោកពប់អានដល់ប៉ុណ្ណោះទេ ៗ អង់អ៊ុនតបថា សព្វថ្ងៃនេះ ខ្ញុំសំឡឹងមើលក្នុងទីក្រុងនឹងខែត្រក្រៅទាំងអស់ នឹងរកអ្នកឯណាឲ្យខ្លាំងពូកែស្មើនឹងអ្នកគ្មានសោះ ខ្ញុំឲ្យរបស់នេះ

ព្រោះស្រឡាញ់ថ្មីដៃអ្នកកុងការទាហាន ។ លីប៉ោបានស្តាប់ក៏មានសេចក្តីត្រេកអរណាស់ ។ អង់អ៊ុនចាក់ស្រាគំនាប់លីប៉ោ ហើយនិយាយបញ្ជោរសរសើរលីប៉ោជាអនេកប្រការ ទើបបណ្តេញមនុស្សបំរើឲ្យដើរចេញអស់ នៅសល់តែពួកស្រីបំរើ ៤ នាក់ ។ អង់អ៊ុនប្រើស្រីនោះឲ្យទៅហៅនាងតៀវសៀនចេញមក, ស្រីបំរើ ២ នាក់ក៏ចូលទៅអញ្ជើញនាងតៀវសៀន ហើយហែហមចេញមក ។

លីប៉ោឃើញនាងតៀវសៀន មានរូបភាពទឹងដំណើរញ៉ែងញ៉ង់ស្រស់ល្អណាស់ អត់ទ្រាំមិនបានក៏សួរអង់អ៊ុនថា នាងនេះជាកូនអ្នកឯណា? ។ អង់អ៊ុនប្រាប់ថា " នាងតៀវសៀននេះជាបុត្ររបស់ខ្ញុំ, សព្វថ្ងៃនេះខ្ញុំបានសេចក្តីសុខនៅធ្វើរាជការបាន ដោយបុណ្យអំណាចមហាឧបការទឹងអ្នក ។ ក៏មានសេចក្តីពប់អានមេត្តាដល់ខ្ញុំដូចសាច់ញាតិជាប្រាកដ ហេតុនេះទើបខ្ញុំឲ្យហៅបុត្រខ្ញុំចេញមក ដោយសេចក្តីប៉ុនប៉ង់ទឹងលើកជូនអ្នកឲ្យធ្វើជាភរិយា ដើម្បីទុកជាទីបញ្ចាំចិត្តដោយស្មោះត្រង់ " ថាហើយបង្គាប់នាងតៀវសៀនឲ្យចាក់ស្រាគំនាប់លីប៉ោ ។

ឯនាងតៀវសៀនបានចាក់ស្រាលើកជូនទៅលីប៉ោ ហើយប្រើកិរិយាលោលដើមភ្នែកចុងភ្នែក ទៅឲ្យលីប៉ោស្គាល់បានថាមានចិត្តស្ម័គ្រស្រឡាញ់ ។ ចំណែកខាងអង់អ៊ុនពុតធ្វើជាស្រវឹងស្រា ហើយនិយាយទៅកាន់នាងតៀវសៀនថា ឪពុកបាស់ផឹកហើយកំឡាំងសោតក៏ថមថយ

ដឹកស្រាតែបន្តិចបន្តួចស្រវឹងរលីងអស់មុខមាត់ កូនទៅគួរសមបំរើបំរាស់ជំនួសឪពុកចុះ ៗ

ពេលនោះលិប៉ោបានឃើញនាងតៀវសៀនឲ្យអង្គុយលើកៅអី ៗ នាងតៀវសៀនក្លែងធ្វើជាអៀនខ្មាសមិនព្រមអង្គុយ ទើបគំនាប់បិតាហើយលាចូលទៅក្នុងបន្ទប់វិញ ៗ អងអ៊ុនថា កូនអើយកុំអៀនខ្មាសអ្វី លិប៉ោគេមានមេត្តាករុណាដល់យើងដូចសាច់ញាតិពិតប្រាកដ ចូរកូនអង្គុយចាក់ស្រាជូនគេតាមគួរការចុះ ៗ នាងតៀវសៀនរៀបខ្លួនអង្គុយលើកៅអីប្របអងអ៊ុន ហើយចាក់ស្រាគំនាប់លិប៉ោ, កាលចាក់ស្រាជូនវេលាណាតែងបោលកន្ទុយភ្នែកទៅប៉ះនឹងភ្នែកលិប៉ោ ៗ ឯលិប៉ោបានទទួលតែងស្រាហើយ តែងក្រឡេកភ្នែកទៅជួបនឹងភ្នែកនាងតៀវសៀនជានិច្ច, ក្នុងដួងចិត្តគិតគួរប្រតិព័ទ្ធស្នេហាស្រឡាញ់នាងពន់ពេកណាស់ ៗ អងអ៊ុនឃើញកិរិយាលិប៉ោមានចិត្តស្និទ្ធស្រឡាញ់កូនខ្លួនដូច្នោះ ក៏មានសេចក្ដីសោមនស្សជាពន្ទឹកហើយថា ខ្ញុំសព្វថ្ងៃជាមន្ត្រីមានយសស័ក្តិធំក្នុងរាជការក៏ពិត តែថាខ្លួនក៏កាន់តែជរាទុព្វលភាពណាស់ហើយ ទុបមាដូចជាដើមឈើដែលដុះក្បែរមាត់ច្រាំង ខ្ញុំនឹងលើកបុត្រីនេះជូនជាភរិយាតូចរបស់អ្នកដើម្បីប្រយោជន៍នឹងបានទុកអ្នកធ្វើរូបកាយជាទីពឹងតទៅ; ដែលខ្ញុំថាយ៉ាងនេះតើអ្នកយល់ឃើញដូចម្ដេច បើជាសេចក្ដីមិនសមគួរ កុំអ្នកប្រកាន់ទោសពៃរ៍អ្វីឡើយ ៗ លិប៉ោបានស្ដាប់ហើយក្រោកលុតជង្គង់គំនាប់

អង់អ៊ុនហើយនិយាយថា ដែលលោកឪពុកអាណិតមេត្តាខ្ញុំទាំងម៉្លេះ ព្រះគុណធំជាទីបំផុតនឹងរកប្រៀបផ្ទឹមពុំបាន ទោះបីដូចម្តេចខ្ញុំបាទនឹងធ្វើសេចក្តីតបស្នងសងគុណលោកឪពុកតទៅ ។ អង់អ៊ុនតបថា កូននេះខ្ញុំលើកជូនជាសិទ្ធដល់អ្នកហើយ ប៉ុន្តែសុំឲ្យខ្ញុំបង្អង់រើសរកឫក្សពារពេលាថ្ងៃណាដែលល្អនឹងបញ្ជូនបុត្រនេះទៅដល់ទីលំនៅអ្នកតែម្តង ។ លីប៉ោទទួលថា “ការនេះតាមតែលោកឪពុកគិតគួរចុះ” ថាហើយក៏ក្រោកឡើងប្រង់នឹងលាអង់អ៊ុន ។ អង់អ៊ុនចាប់ដៃឃាត់ថា កុំអាលសិន ដ្បិតចិត្តខ្ញុំចង់អញ្ជើញអ្នកឲ្យនៅសម្រាន្តនិយាយលេងបន្តិច តែក្រែងមហាឧបរាជត្រូវការរកអ្នក ។ លីប៉ោតបថា “លោកឪពុកមានប្រសាសន៍នោះខ្ញុំបាទអរគុណណាស់ តែថាថ្ងៃនេះខ្ញុំបាទមានកិច្ចធុរៈ ចាំដល់ថ្ងៃក្រោយសិមមកនៅទទួលទានដំណេកលេងឲ្យយូរ” ថាហើយក៏លាអង់អ៊ុនចេញទៅ ។

លុះពេលព្រឹកថ្ងៃក្រោយ អង់អ៊ុនចូលទៅក្រាបបង្គំគាល់ព្រះចៅហៀនតេ មិនបានឃើញលីប៉ោចូលទៅគាល់ជាមួយនឹងតាំងតុៈឆង ។ អង់អ៊ុនលុតជង្គង់គំនាប់តាំងតុៈហើយដំរាបថា សព្វថ្ងៃនេះខ្ញុំបាទបានសេចក្តីសុខប្រាសចាកទុក្ខភ័យអន្តរាយទាំងឡាយទាំងពួង ព្រោះព្រះតេជព្រះគុណមហាឧបរាជឃុំគ្រងរក្សាខ្ញុំបាទ នឹងរករបស់អ្វីថ្លៃថ្លាជាទីតបស្នងសងគុណគ្មាន វេលាព្រឹកថ្ងៃនេះខ្ញុំបាទសូមអញ្ជើញលោកទៅពិសា

ក្រយានៅផ្ទះខ្ញុំបាទជាសប្បាយមួង; ដែលខ្ញុំបាទជំរាបនេះ ទោះបីខុសត្រូវប្រការម្តេច សូមលោកមានសេចក្តីអនុញ្ញាតទោស ។ តាំងតុះបានស្តាប់មានសេចក្តីសោមនស្សត្រេកអរទទួលថា ដែលលោករាប់អានខ្ញុំចង់ឲ្យខ្ញុំទៅទទួលទានអាហារឯផ្ទះលោកនោះ ខ្ញុំអរណាស់ ចាំដល់ពេលថ្ងៃត្រង់ខ្ញុំនឹងទៅ ។ អង់អ៊ុនបានឮដូច្នោះហើយ ក៏លាតាំងតុះទៅរៀបចំទីលំនៅនឹងភោជនាហារបំរុងទុកជាស្រេច ។

លុះដល់ពេលថ្ងៃត្រង់តាំងតុះចេញចាកទីគាល់ ក៏ឡើងរថមានទាហានហែហមអមជាក្បួនតម្រង់ទៅផ្ទះអង់អ៊ុន ។ ចេញទៅទទួលគំនាប់ដល់ក្រៅផ្ទះ ហើយអញ្ជើញតាំងតុះឲ្យឡើងទៅកាន់ទីកន្លែងដែលរៀបក្រយាហារ ។ អង់អ៊ុនលុតជង្គង់ចាក់ស្រាគំនាប់តាំងតុះ ។ ទទួលហើយហាមថា លោកកុំលុតជង្គង់គំនាប់ខ្ញុំដូច្នោះ ចូរអង្គុយតាមទីសមគួរចុះ ។ អង់អ៊ុនធ្វើជានុនបន្ទន់ខ្លួន ហើយនិយាយលើកសរសើរតាំងតុះជាច្រើនប្រការ ។ តាំងតុះបានឮហើយលើកស្រាផឹកញញឹមញញែមក្អកក្រហែមទំនងជាពេះពាយសប្បាយចិត្តណាស់ ។ ចាប់បរិភោគអាហារជាមួយនឹងអង់អ៊ុនទាល់តែថ្ងៃរសៀល ។ រួចអង់អ៊ុនអញ្ជើញតាំងតុះទៅអង្គុយកន្លែងស្ងាត់ តាំងតុះអស់ចិត្តមិនមានគិតគ្រែងសង្ស័យ ។ ពេលនោះអង់អ៊ុនដេញមនុស្សប្រុសស្រីបំរើឲ្យចេញទៅក្រៅអស់ ហើយនិយាយថា កាលអាយុខ្ញុំបាទបាន ២៥ ឆ្នាំ ខ្ញុំបាទបានរៀនក្បួនហោរា មើលផ្កាយរក្សា

ស្រុកសម្រាប់ព្រះមហាក្សត្រនឹងផ្កាយតាំងពួង តទៅនេះខ្ញុំបានឃើញផ្កាយសម្រាប់ព្រះមហាក្សត្រនោះសៅហ្មង ឃើញផ្កាយមហាឧបរាជមានរស្មីដ៏រុងរឿង ខ្ញុំបានពីគ្រោះឃើញថា ព្រះចៅហៀនគេសព្វថ្ងៃនេះនឹងវិនាសសាបសូន្យជាដាច់ រាជសម្បត្តិនោះគង់នឹងបានដល់មហាឧបរាជជាប្រាកដ ។ តាំងគុះបានស្តាប់ដូច្នោះ មានសេចក្តីសោមនស្សត្រេកអរសួរថា ខ្លួនខ្ញុំនឹងដល់ស្វេតច្ឆ័ត្រពិតឬ? ខ្ញុំមិនទាន់ឃើញផងទេ ។ អង់អ៊ុនតបថា ទំនៀមបូរាណថាបើអ្នកឯណាគ្មានគំរេះប្រាជ្ញានឹងបុណ្យវាសនាហើយ ក៏រមែងចាញ់អ្នកមានបុណ្យមានគំរេះប្រាជ្ញា ខ្ញុំបាទឃើញដូច្នេះ ហេតុម្តេចលោកថាមិនទាន់ឃើញផងដូច្នោះ? ។

តាំងគុះតបថា បើខ្ញុំបានរាជសម្បត្តិពិតដូចពាក្យលោកថា, ខ្ញុំនឹងតាំងលោកឲ្យធ្វើជាមហាឧបរាជជំនួសខ្ញុំ ដើម្បីជាបំណាច់រង្វាន់មាត់ដែលទំនាយនោះ ។ អង់អ៊ុនធ្វើជាត្រេកអរពេញកាយសប្បាយចិត្តណាស់ ដល់វេលាព្រលប់ឲ្យអុជប្រទីបភ្លឺណាក់ក្នុងទីគ្រឹហស្ថាន ហើយឲ្យលើកក្រយាហារនឹងស្រាមកលៀងតាំងគុះម្តងទៀត ។ ពេលដែលតាំងគុះកំពុងបរិភោគអាហារនោះ អង់អ៊ុនឲ្យពួកពិណពាទ្យមហោរីប្រគំ មាននាងរបាំចេញមកច្រៀងរាំគំនាប់ ឲ្យនាងគៀវសៀនរាំបំរើតាំងគុះក្បែរៗខ្លួនៗ ឯតាំងគុះដែលប្រកបដោយចិត្តស្រឡាញ់រូបសំឡេងនៃស្រីកញ្ញា លុះក្រឡេកនេត្រាឃើញរូបនាងគៀវសៀនស្រៀវស្រស់ជាងអស់ស្រីឯទៀត

កំឡៀតគន់មើលមិនឆាក់ភ្នែក ទើបស្រែកហៅឲ្យចូលមកជិតហើយសួរអង់អ៊ុនថា នាងនេះឈ្មោះអ្វី ? ។ អង់អ៊ុនជំរាបថា ឈ្មោះនាងតៀវសៀនជាកូន ខ្ញុំសុំគេមកចិញ្ចឹមតាំងពីតូច ។ តាំងតុៈសួរថា ចេះច្រៀងដែរឬទេ ? ។ អង់អ៊ុនជំរាបថា "ចេះច្រៀងពីរោះណាស់" ថាហើយបង្គាប់ឲ្យនាងតៀវសៀនស្រែកច្រៀងទទួលតាមទំនុកភ្លេង ។

នាងតៀវសៀនស្រែកច្រៀងរាយទំនុកថា "ស្រីរូបល្អស្រស់ច្រៀងសំឡេងពីរោះ បបូរមាត់មានសម្បុរក្រហមដូចផ្លែទទ្លាប់ ធ្មេញសម្រស់ឲ្យស្រស់ឡើង ទឹងពាក់កង់យ៉ក ២ ទោះបីមិនមានក្បាច់ជារូបអ្វី មើលទៅកង់ហើយទឹងសាប់ស៊ុគ្នា ឈ្នុតាគ្រាប់ម្រេចតូចពិត កាលបើលិឈទៅដល់អណ្តាតហើយតែងមានជាតិហ៊ារក្តៅ" ។

តាំងតុៈកាលបានស្តាប់នាងតៀវសៀន ច្រៀងរៀបរាប់ទំនុកដូច្នោះ កំមានសេចក្តីសំគាល់ថាជាចម្រៀងពីរោះចាប់ចិត្ត ព្រោះមិនបានសង្កេតក្នុងកលឧបាយនៃស្ត្រី ។ អង់អ៊ុនបង្គាប់ឲ្យនាងតៀវសៀនចាក់ស្រាជូនតាំងតុៈៗទទួលហើយសួរថា នាងឯងអាយុប៉ុន្មានហើយ? ។ នាងឆ្លើយជំរាបថា ខ្ញុំម្ចាស់មានអាយុ ១៦ ឆ្នាំហើយ ។ តាំងតុៈឃើញរូបភាពស្អាតល្អ ទាំងច្រៀងក៏ពីរោះទៀត ក៏ចាប់ចិត្តក្នុងកើតប្រតិព័ទ្ធស្រឡាញ់ពេញហឫទ័យ ទើបនិយាយថា នាងឯងរូបស្អាតល្អដូចស្រីទេពអប្សរកញ្ញាទឹងរកស្រីណាប្រៀបផ្ទឹមពុំបាន ។

(មានត)

ព្រះរាជពង្សាវតារប្រទេសកម្ពុជា

ភាគទី ២

សម័យឧដុង្គ

អ្នកឧកញ៉ាទេពពិទូរ ឈឹម-ក្រសេម រៀបរៀង

(តមក)

ទើបត្រាស់ឲ្យភ្នាក់ងារយកគម្ពីរព្រះត្រៃបិដក និងព្រះកែវមរកតប្រតិស្ឋានទុកក្នុងក្រុងយសោធរបុរៈ[១] វេលានោះ ព្រះបាទឧទយាទិត្យវរ្ម័នទ្រង់ប្រារព្ធថា នឹងឲ្យភ្នាក់ងារចារព្រះត្រៃបិដកនោះផ្ទេរជាក់មកជាអក្សរខ្មែរទុកជាសម្បត្តិរបស់ខ្មែរ តែចារបានត្រឹមណា ចប់ឬមិនចប់ មិនអាចដឹងបានជាជាក់លាក់ ។

ចំណែកឯព្រះបាទអនុរុទ្ធ កាលស្តេចដល់ព្រះនគរហើយ មិនឃើញសំពៅព្រះត្រៃបិដកទៅដល់, ទ្រង់រង់ចាំមើលជាយូរថ្ងៃតមក

---

១ តាមពាក្យចចាមអារ៉ាមថា គម្ពីរព្រះត្រៃបិដកនិងព្រះកែវមរកត បានចូលមកដល់ប្រទេសកម្ពុជាក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទធនញ្ជ័យគោរព្យរាជ - ព្រះមហាក្សត្រិយ៍អង្គនេះ ត្រាស់ឲ្យយកព្រះត្រៃបិដកទៅដំកល់ទុកនៅប្រាសាទនគរវត្ត ហើយទ្រង់វេរប្រាសាទនេះថ្វាយជាវត្ត ទើបគេហៅថាប្រាសាទនគរវត្ត, ត្រាស់ឲ្យសាងប្រាសាទ ១ នៅមុខព្រះបរមរាជវាំង ហើយឲ្យយកព្រះកែវមរកតទៅប្រតិស្ឋានទុកនៅទីនោះ ។ ប្រាសាទនោះទើបមានឈ្មោះថា ប្រាសាទកែវ ។ តាមសេចក្តីពិសោធន៍របស់យើងឃើញថា វេលានោះប្រាសាទនគរវត្តមិនទាន់សាងនៅឡើយ ក្រោយនោះ ៣ រជ្ជកាលទើបបានសាង ។ ឯប្រាសាទកែវសាងក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ៥ ដូចមានពោលហើយ ។

ទៀត ក៏មិនឃើញទោះដល់ ទើបត្រាស់ឲ្យភ្នាក់ងារស៊ើបសួរតាម មាត់សមុទ្រខាងត្បូង កន្លងមកជាយូរខែទើបបានដំណឹងថា សំពៅនោះ រសាត់ទៅដល់ប្រទេសកម្ពុជា ដូចពោលមកហើយ ។ លំដាប់នោះឯង ព្រះបាទអនុរុទ្ធមហារាជក៏ទ្រង់តែងសាសនទូត ឲ្យនាំរាជសារមកកាន់ក្រុង យសោធរបុរៈ សុំយកសំពៅព្រះត្រៃបិដកព្រះកែវមរកត ព្រមទាំងមនុស្ស ដែលមកក្នុងសំពៅនោះទៅវិញ[1] ។

ព្រះបាទឧទយាទិត្យវរ្ម័ន ទ្រង់ជ្រាបតាមព្រះរាជសារនោះហើយ ក៏ទ្រង់អនុញ្ញាតថ្វាយតាមសុំ វៀរតែព្រះកែវមរកតទ្រង់យកទុក ព្រោះ ទ្រង់ជ្រះថ្លានឹងព្រះកែវមរកតនោះជាយ៉ាងក្រៃពេក ទ្រង់បានតបព្រះរាជ-សារទៅព្រះបាទអនុរុទ្ធវិញតាមដំណើរ ។ ព្រះបាទអនុរុទ្ធកាលបាន ព្រះត្រៃបិដកទៅវិញ ដូចព្រះរាជបំណង ក៏ទ្រង់សោមនស្សខ្លាំងណាស់, បំពោះព្រះកែវមរកត ទ្រង់ពេញព្រះរាជហឫទ័យនឹងថ្វាយព្រះបាទឧទយា-ទិត្យវរ្ម័នជាកិច្ចបដិការៈ ។ ក្រោយនោះមក ៣ ឆ្នាំ (ព.ស. ១៥៩៥) ព្រះបាទអនុរុទ្ធក៏សោយទិវង្គតក្នុងវ័យមិនទាន់ទ្រង់ជរាណាស់ទេ ។

ព្រះកែវមរកត ជាវត្ថុសក្តិសិទ្ធិ ជាវត្ថុអស្ចារ្យក្នុងលោក ព្រះអង្គ អណ្តែតពីលង្កាមកស្ថិតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាអស់វេលាជាយូរឆ្នាំ ទើប

• ព្រះបាទអនុរុទ្ធមិនមែនមានឫទ្ធិ ដល់ទៅគង់សេះហោះមកក្រុងយសោធរបុរៈ មិនមែនមានឫទ្ធិដល់ទៅបន្ទោបស្បាតៈធ្នុះដែកថ្មឬអ្វី ៗ ដូចមានសរសេរក្នុងព្រះរាជពង្សាវតារក្រុងកម្ពុជានោះទេ ។

បានទៅស្ថិតនៅក្នុងប្រទេសថៃ ដូចជានឹងមានក្នុងសេចក្តីកត់ហេតុទៅខាងក្រោយជាថ្មីទៀត ។

ព្រះមហាឧបរាជអ្នកគ្រប់គ្រងរដ្ឋទ្វារាវតី ក្នុងរដ្ឋកាលនេះ ប្រាកដព្រះនាមថា "ព្រះអាទិត្យវង្ស" ប្រហែលជាមានព្រះនាមដើម "ព្រះនារាយណ៍" សឹងជាព្រះឧរសរបស់ព្រះចន្ទ្រជោតិ ស្តេចចេញពីក្រុងលវបុរៈ ទៅតាំងព្រះរាជធានីថ្មីនៅវត្តដើម តំបន់បឹងស្នោ (ណងស្នោ) សឹងមិនឆ្ងាយប៉ុន្មានអំពីក្រុងលវបុរៈ ហើយឲ្យឈ្មោះព្រះរាជធានីថ្មីនេះថា ស្រីអយុធ្យា ព្រោះសភាពភូមិភាគប្រហែលគ្នានឹងក្រុងអយុធ្យារបស់ព្រះរាមនៅក្នុងដែនកោសល, ឈ្មោះនេះទើបកើតមានត្រឹមរដ្ឋកាលព្រះអាទិត្យវង្សនេះឯង ។

ព្រះមហាឧបរាជអ្នកគ្រប់គ្រងរដ្ឋជលៀង ក្នុងសម័យជាមួយគ្នានេះ ព្រះនាម "ព្រះរាមរាជ" ស្តេចគង់នៅកំពែងពេជ្រឬកោសម្ពីដែលឧរសព្រះរាមរាជនេះ ព្រះនាម "មណ្ឌរាជ" បានមកកាន់កាប់ក្រុងលវបុរៈ តែមិនមែនជាឧបរាជទេ នៅក្នុងបន្ទាប់ព្រះអាទិត្យវង្ស ។

ការកសាង: ព្រះបាទឧទយាទិត្យវរ្ម័ន ទ្រង់បានកសាងវត្តស្ថានតាមដែលដឹងបានក្នុងវេលានេះ គឺប្រាសាទសិលាឈ្មោះថា "ហេមាទ្រិ" (ភ្នំមាស) ជាទេវស្ថាន ដែលពាក្យសាមញ្ញហៅ "បាពួន" នៅក្នុងកំពែងក្រុងយសោធរបុរៈ ពីក្នុងឆ្នាំ ព. ស. ១៥៩៣ ។

តាមសេចក្តីកត់ហេតុរបស់ជាវតាគួន (ទូតចិន) ដែលមកស្រុកខ្មែរក្នុងរវាង ព.ស. ១៨៣៨ ដល់ ១៨៤០ ថាជាប្រាសាទមាសមានលក្ខណៈល្អជាបំផុត ។ តាមដែលបានពិនិត្យមើលក្នុងវេលានេះ ឃើញមានស្នាមទឹកមាសមែន ។ ប្រាសាទសិលាដែលសាងក្នុងសម័យជាមួយគ្នានេះ គឺ ប្រាសាទមេបុណ្យខាងលិច និងប្រាសាទវត្តខារ ។

ព្រះបាទឧទយាទិត្យវរ្ម័នទី ២ ស្តេចស្ថិតនៅក្នុងរាជសម្បត្តិ ដល់មកក្នុងឆ្នាំ ព.ស. ១៦០៨ ក៏សោយទិវង្គត, រាជបណ្ឌិតថ្វាយព្រះនាមព្រះបរមសពថា "ឧទយវរបទ" ។ ទ្រង់គ្មានព្រះរាជឱរសទទួលគ្រងរាជ-សម្បត្តិស្នងព្រះអង្គ រាជសម្បត្តិទើបបានទៅព្រះអនុជាធិរាជហរិវរ្ម័ន ។

ព្រះបាទហរិវរ្ម័នទី ៣

ព.ស. ១៦ ៩-១៦៣២. គ.ស. ១០៦៦-១០៨៩ ។

កាលព្រះបាទឧទយាទិត្យវរ្ម័នទី ២ សោយទិវង្គតហើយ រាជការបានអញ្ជើញព្រះអនុជាធិរាជ ព្រះនាម "ហរិវរ្ម័ន" ដែលមានវ័យប្រហែលផុតមជ្ឈិមវ័យទៅហើយឲ្យឡើងគ្រងពិភពតមក មានព្រះបរមនាមថា "ព្រះបាទហរិវរ្ម័ន" រាប់ជាទី ៣ ។ ព្រះអង្គមានព្រះអគ្គមហេសីព្រះនាម "ជយរាជចូឌាមណី" តែគ្មានព្រះរាជឱរស ព្រះរាជធីតាទេ ។

ការផែនដី : ព្រះបាទហរិវរ្ម័នកាលទ្រង់បានឡើងសោយរាជ្យថ្មីៗនោះ មានការណ៍ក្បត់ផែនដី ដើម្បីដណ្តើមយករាជបល្ល័ង្ក, ឯអ្នក

បន្តការណ៍ក្សត់នោះគង់ជាព្រះរាជវង្ស តែព្រះនាមដូចម្ដេច មិនប្រាកដក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រនេះ ៗ ព្រះបាទហរិវរ្ម័នទ្រង់ជ្រាបហើយ ក៏ត្រាស់បញ្ជាឲ្យរាជសេនាធំ១នាក់លើកទ័ពទៅកម្រាប បានស្ងប់បន្តិចទៅ ៗ

ការព្រះសាសនា : ព្រះមហាក្សត្រិយ៍អង្គនេះ ទ្រង់រាប់អានទាំងសាសនាព្រាហ្មណ៍ ទាំងព្រះពុទ្ធសាសនា ទ្រង់មានរាជបុរោហិតងារជា "កម្រតេងអញគុរុស្រីទិវាករបណ្ឌិត" ជាទីប្រឹក្សាការផែនដី ទឹង ធ្វើពិធីផ្សេងៗថ្វាយ ៗ ការកសាង មិនប្រាកដថាទ្រង់បានសាងអ្វីជាសំខាន់ទុកទេ ព្រោះក្នុងរជ្ជកាលនេះ មានអសន្តិសុខរហូតដល់ផុតរជ្ជកាល ៗ

ក្នុងគ្រានោះ (មិនប្រាកដជាឆ្នាំណា) ព្រះបាទហរិវរ្ម័នបានទទួលព្រះរាជសារស្ដេចក្រុងចិន ១ ច្បាប់ថ្លែងថា វេលានេះជា. ព្រះរាជអាណាខែត្រចិន ត្រូវស្ដេចយួនព្រះនាម "លីញ៉ងតុង" លើកទ័ពទៅរាយ ៗ សេចក្ដីតមក ស្ដេចក្រុងចិនទ្រង់រំលឹកអំពីរាជសម្ពន្ធមិត្រវាងខ្មែរនឹងចិនដែលមានមកក្នុងឆ្នាំ ម. ស. ៩៤៣, ព. ស. ១៤៦៤ នោះផង; ក្នុងទីបំផុត ស្ដេចក្រុងចិន សូមឲ្យព្រះមហាក្សត្រិយ៍កម្ពុជាទៅជួយកំចាត់យួន ៗ ព្រះបាទហរិវរ្ម័នទ្រង់ជ្រាបដូច្នេះហើយ ក៏ត្រាស់បង្គាប់សេនាបតីខាងទាហានឲ្យរៀបកងទ័ព ទឹងលើកទៅជួយចិន; កាលច្បាំងមានជ័យជំនះដូចបំណងស្រេចហើយ លើកទ័ពត្រឡប់មកព្រះនគរវិញ ៗ

(មានត)

សភាតារវត្តអង្គារស

នៅលើកំពូលភ្នំព្រះរាជទ្រព្យ ស្រុកឧដុង្គ ខេត្តកណ្ដាល

អ្នកអង្គម្ចាស់ក្សត្រី នរោត្តម-សុខាទារី

ធ្វើការនៅក្រសួងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ

រៀបរៀង

(តភ្ជាប់លេខ ២ ៣ ចប់)

ព្រះរាជាប្រទេសខ្មែរទ្រង់ព្រួយព្រះរាជហឫទ័យណាស់ ក៏ត្រាស់បង្គាប់ឲ្យអស់នាម៉ឺនមុខមន្ត្រីខំត្រិះរិះ គិតរកប្រស្នាទាំងនេះ ។ ប៉ុន្តែក្នុងចំណោមមន្ត្រីរបស់ទ្រង់ទាំងប៉ុន្មាន ពុំមាននរណាមួយនឹងអាចដោះស្រាយប្រស្នានោះបានឡើយ ។ ទើបព្រះរាជាទ្រង់ត្រាស់បង្គាប់ឲ្យប៉ាវគងរកអ្នកមានប្រាជ្ញាដោះស្រាយ ។ នៅសម័យនោះ មានអ្នកគង្វាលគោម្នាក់បានឃើញគេប្រឹក្សាគ្នាជុំៗ ក៏ចូលទៅឈរស្ដាប់ហើយនិយាយថា "ប្រស្នាទាំង ៣ នេះងាយដោះស្រាយសោះ: ប្រស្នាទីមួយដែលធ្វើដៃទាំងពីរវង់មូលនោះ គឺអង្រុតត្រី, ប្រស្នាទីពីរដែលក្ដាប់ដៃលើកទៅលើនោះ គឺស្នូផ្ទៃតែមួយ; ប្រស្នាទីបីដែលលាម្រាមដៃហើយបោះដៃត្រង់ទៅមុខនោះ គឺថារកបានត្រី ៥" ។ អ្នកដែលបានស្ដាប់ឮទាំងប៉ុន្មាន ក៏នាំគ្នាពិចារណាសួរបុរសនោះថានិយាយលេងឬដូចម្ដេច? ។ បុរសនោះក៏ឆ្លើយប្រាប់គេវិញថា ប្រស្នាទាំង ៣ នេះប្រាកដជាប្រែ

ដូច្នេះ ។ អ្នកស្រុកគេក៏នាំពាក្យនោះទៅជំរាបដល់មន្ត្រីដែលប៉ាវគេង, មន្ត្រីនោះក៏នាំបុរសគង្វាលគោទៅថ្វាយស្ដេច ។ ព្រះរាជាទ្រង់មានព្រះរាជឱង្ការសួរបុរសនោះ អំពីសេចក្ដីដោះស្រាយប្រស្នាទាំង ៣ នេះ; បុរសគង្វាលគោក្រាបបង្គំទូលព្រះរាជាដោយស្ងាត់ថា:

ប្រស្នាទី ១ ប្រែថា មានផែនដីមួយគឺប្រទេសខ្មែរយើង ។

ប្រស្នាទី ២ ប្រែថា មានស្ដេចមួយព្រះអង្គសោយរាជសម្បត្តិនៅលើផែនដីនោះ ។

ប្រស្នាទី ៣ ប្រែថា មានរដ្ឋមន្ត្រី ៥ នាក់ធ្វើការមើលសុខទុក្ខរាស្ត្ររងពីព្រះរាជាមក ។

លុះដល់ថ្ងៃដែលបានកំណត់ មន្ត្រីចិនក៏ចូលមកគាល់ព្រះរាជាទូលសុំសេចក្ដីដោះស្រាយប្រស្នានោះ ។ ព្រះរាជាមានព្រះរាជឱង្ការត្រាស់ហៅអ្នកគង្វាលគោឲ្យមកដោះស្រាយប្រស្នា ។ នៅវេលានោះ អ្នកគង្វាលគោក្រាបថ្វាយបង្គំព្រះរាជារួចហើយក៏ដោះស្រាយប្រស្នាទាំង ៣ នោះ បំពោះមុខអស់ពួកមន្ត្រីខ្មែរ - ចិនថា:

ប្រស្នាទី ១ គឺ បក្រពាឡមួយគឺបក្រពាឡដែលយើងនៅសព្វថ្ងៃ ។

ប្រស្នាទី ២ " មានភ្នំព្រះសុមេរុមួយដ៏ធំក្រៃលែង ។

ប្រស្នាទី ៣ " មានព្រះ ៥ អង្គត្រាស់រួចមកហើយ ។

លុះចប់ហើយ, មន្ត្រីចិនក៏ទទួលយល់ព្រមថា សេចក្ដីដោះ

ក្រោយនៃប្រស្នាទាំង ៣ នេះត្រូវហើយ រូបទើបក្រាបបង្គំលាព្រះរាជាប្រទេសខ្មែរយើងទៅទូលស្តេចខ្លួនវិញ ។ ព្រះរាជាក្រុងចិនក៏សុំចងមិត្តមេត្រីនឹងប្រទេសកម្ពុជាតាំងពីសម័យនោះដរាបមក ពុំហ៊ានរករឿងហេតុអ្វីទៀតឡើយ ។ ឯចំណែកបុរសគង្វាលគោនោះសោត ព្រះរាជាប្រទេសយើងទ្រង់ប្រោសព្រះរាជទានសម្បត្តិទ្រព្យជាច្រើន ហើយតាំងគោរម្យងារជា "ធនញ្ជ័យគោរព្យរាជ្យ" ជាងារនៅក្នុងសម័យនោះ ហើយដែលយើងសព្វថ្ងៃហៅថា "នាយករដ្ឋមន្ត្រី" ។

តមកជាយូរអង្វែង ព្រះវិហារអដ្ឋារសក៏បាក់បែកខ្ទេចខ្ទីខ្ទេចខាតអស់ នៅសល់តែសីមានឹងព្រះពុទ្ធរូប, ប្រទេសកម្ពុជាក៏ចេះតែអាប់ទុនបន្តិចម្តងៗ ដរាបមក ។ លុះនៅក្នុងសម័យលង្វែក ព្រះច័ន្ទរាជាដែលជាស្តេចទ្រង់ធម៌ ទ្រង់ត្រាស់បង្គាប់ឲ្យកសាងព្រះវិហារនោះជាថ្មី, ចំណែកព្រះពុទ្ធរូបនៅនឹងដដែលពុំមានកែប្រែឡើយ គ្រាន់តែជួសជុលបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ ។

រឿងព្រះវិហារអដ្ឋារសនេះចប់តែប៉ុណ្ណោះ

ចំណែកទម្លាប់ទំនៀមខ្មែរយើង គេជ្រើសរកទីណាដែលទួលខ្ពស់មិនលិចទឹកសម្រាប់ធ្វើព្រះវិហារ ធ្វើវត្ត, គេពុំសូវកសាងវត្តនៅទីទំនាបឡើយ ។ នៅទីភូមិនីមួយៗ គេតែងតែសាងវត្តនៅពីមុខភូមិដរាប ភូមិអ្នកស្រុកត្រូវនៅពីក្រោយវត្ត ។ វត្តអារាមដែលជាទីលំនៅរបស់ពួក

បព្វជិតជាអ្នកប្រព្រឹត្តធម៌ គេច្រើនតែធ្វើឲ្យឆ្ងាយពីទីភូមិដែលមានមនុស្សកុះករ ចម្ងាយប្រមាណ ៥០០ ធ្នូ ក៏មួយធ្នូប្រវែងប្រហែលជា ២ ម៉ែត្រ. ដូច្នេះបើគិតជាម៉ែត្រវិញ វត្តត្រូវនៅឆ្ងាយពីភូមិចំនួន ១ គីឡូ ។ គេធ្វើរបៀបនេះដោយយល់ឃើញថា ពួកបព្វជិតជាអ្នកត្រូវសង្រួមកាយ-វាចា-ចិត្ត កាន់នូវសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ ដូច្នេះត្រូវនៅឲ្យឆ្ងាយពីទីដែលមានមនុស្សកុះករ ដែលជាទីនាំឲ្យរំខានដល់អ្នកបួស ។ ម្យ៉ាងទៀតប្រហែលជាគេនិយមធ្វើតាមរឿងមួយ ដែលមានតាំងពីកាលព្រះពុទ្ធអង្គ គង់ព្រះធរមាននៅឡើយ គឺរឿងវត្ត "ជេតវ័ន" ដែលអនាថបិណ្ឌិកមហាសេដ្ឋីបានទិញដីភូមិនៅឆ្ងាយពីក្រុង អំពីព្រះអង្គម្ចាស់ជេត ហើយកសាងព្រះវិហារ ដាក់នាមអ្នកម្ចាស់ភូមិជានាមវត្តជាប់រហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។ គេសាងព្រះវិហារមិនឲ្យឆ្ងាយពីភូមិ-ពីក្រុងពេក ដើម្បីជាការងាយដល់ព្រះសង្ឃនិមន្តបិណ្ឌបាត និងដល់គ្រហស្ថធ្វើបុណ្យផង ។

លុះគេរកទីកន្លែងបានកាលណាហើយ គេក៏ចាប់ធ្វើពិធីកសាងវត្ត ។ ដំបូងគេសូត្រស្តីប្រកាសប្រាប់អ្នកទាំងឡាយឲ្យដឹងថាទីនេះៗ មានទំហំប៉ុន្មានៗ, បណ្តោយ ទទឹងប៉ុន្មានៗ នេះសូមឲ្យសំគាល់ថាជាទីវត្តអារាមចាប់តាំងពីថ្ងៃដែលបានប្រកាសនោះតទៅ ។ ឯបុក្សពារពេលាខែថ្ងៃដែលគេបានចាប់ផ្តើមសាងវត្តនោះ ជួនកាលគេយកឆ្នាំ-ខែ-ថ្ងៃកំណើតបព្វជិត១អង្គ ដែលគេប្រុងនិមន្តឲ្យមកធ្វើជាចៅអធិការវត្តនោះ, ជួនកាលគេយកខែ-ឆ្នាំ-ថ្ងៃកំណើតរបស់អ្នកសាងវត្ត មកគន់គូរមើល ។

សេនាសនៈ ដែលគេត្រូវចាប់ផ្ដើមមុនគេក្នុងវេលាសាងវត្តដំបូងគឺព្រះវិហារ តមកក្ដិលោកចៅអធិការ ។ ឯកុដិលោកចៅអធិការនេះ គេច្រើនធ្វើនៅចំហៀងឈៀងពីក្រោយព្រះវិហារបន្តិច ឬនៅចំពីក្រោយស្ពោះ គេពុំដែលហ៊ានធ្វើងខ្ទឹម ឬ ពីមុខព្រះវិហារទេ ដោយគេខ្លាចចាញ់ព្រះបារមីព្រះពុទ្ធអង្គ, ក្រោយមកគេចាប់សង់ពេងឆាន់ រួចទើបសង់បន្ទុំដាទីបំផុត ។

ក្រោយដែលគេបានសាងសេនាសនៈសំខាន់ៗ ដូចបានពោលខាងលើនេះ; គេនិមន្តព្រះសង្ឃយ៉ាងតិចត្រឹម ៥ អង្គ ។ ហេតុដែលបានជាកំណត់ចំនួនយ៉ាងនេះ ដ្បិតចំនួនបព្វជិតដែលតិចជាង ៤ អង្គនោះ គេមិនអាចហៅថាព្រះសង្ឃបានឡើយ ព្រោះពុំអាចនឹងធ្វើសង្ឃកម្មតាមច្បាប់ព្រះពុទ្ធសាសនាបានទេ ដូច្នេះវត្តក៏មិនកើតឡើងហៅថាវត្តបានដែរ ។

លុះគេសាងវត្តរួចស្រេចកាលណាហើយ គេធ្វើពិធីបញ្ចុះសីមានឹងធ្ងន់ ។ ឯសីមានោះមានពីរយ៉ាងគឺៈ មួយយ៉ាងហៅថា "សីមាទឹក" មួយយ៉ាងទៀតហៅថា "សីមាគោក" ។

ក) ឯសីមាទឹកនោះគឺ គេជីកអូរប្រឡាយទឹកនៅជុំវិញទីដីដែលគេសន្មតទុកជាព្រំប្រទល់វត្ត ជាទីកន្លែងដែលគេត្រូវគោរព, នៅក្នុងអូរនោះគេជីករណ្ដៅ ៨ នៅជុំវិញវត្តនោះទៅគ្រប់ទិសទាំង ៨, នៅក្នុងព្រះវិហារ

គេជីករណ្ដៅមួយដែរ នៅចំពីមុខព្រះពុទ្ធរូបជិតបល្ល័ង្កព្រះ, ហើយគេបង្ព្យួរថ្មមួយដុំ (ទម្ងន់យ៉ាងតិចត្រឹម ៦០ នាឡិ) នៅលើមាត់រណ្ដៅទាំង ៩ នោះ ។ គេនិមន្តព្រះសង្ឃទៅសូត្រធម៌នៅត្រង់រណ្ដៅទាំងនោះហើយ លុះដល់ពេលវេលាដែលត្រូវការ គេធ្វើកិច្ចសញ្ញាអ្វីមួយឲ្យបានដឹង (ដូចជាវាយគង ជាដើម) ដើម្បីឲ្យគេកាត់ខ្សែទម្លាក់ដុំថ្មដែលគេសន្មតហៅថាសីមានោះទៅក្នុងរណ្ដៅបានព្រមព្រៀងគ្នា ។

ខ) សីមាគោក គឺសីមាដែលគេបញ្ចុះនៅលើគោក ពុំមានជីករណ្ដៅអូរឲ្យដក់ទឹកបានឡើយ ។ សីមាទាំងនេះ ខ្លះគេបញ្ចុះនៅឯវេបង្វត្តក៏មាន ខ្លះគេបញ្ចុះនៅលើខឿនព្រះវិហារក៏មាន ខ្លះទៀតបញ្ចុះនៅក្នុងព្រះវិហារក៏មានដែរ តាមតែចិត្តអ្នកសាងវត្តចង់ធ្វើនៅទីណាក៏បាន ឲ្យតែទីនោះចុះល្មមព្រះភិក្ខុសង្ឃ ២១ រូបអង្គុយដំកងមូល ឃ្លាតឆ្ងាយអំពីគ្នាមួយត្រដាងដៃ ។ ឯពិធីបញ្ចុះសីមានោះមានរបៀបដូចជាពិធីបញ្ចុះសីមាទឹកដែរ ។ សីមាដែលនៅចំមុខព្រះក់ក្រ្តព្រះជិតបល្ល័ង្កនោះហៅថា "សីមាកិល" ។

នៅទីបំផុត, គេរៀបចំធ្វើបុណ្យឆ្លងព្រះវិហារ ។ ឯបុណ្យនោះកាលដំបូងគេនិមន្តព្រះភិក្ខុសង្ឃជាច្រើនរូបមកសូត្រមន្តចំរើនព្រះបរិត្ត ។ នៅលើគោកបុត្តមួយៈគេមានរៀបផ្ទៃឈើទីងទំចំណី ៤ ចានតូចៗ ដាក់ជា ៤ ជ្រុង ហើយមានធ្វើជមតូចៗ ៤ ដែលមានដោតស្លឹកម្លូស្លឹកខ្នុរជា

៣ ជ្រុងដាក់នៅក្នុងគោកនោះដែរ, នៅចំកណ្ដាលគេដាក់ទឹកមួយផ្តិល ដែលគេចងមែកឈើព្រមទាំងស្លឹកបណ្ដោតនៅក្នុងនោះ ។ លុះលោកសូត្រធម៌ចប់រួចស្រេចកាលណា គេយកទឹកនោះទៅប្រស់ពេញតែទីកន្លែងក្នុងព្រះវិហារ ។ នៅវេលាព្រឹកគេនិមន្តព្រះសង្ឃមកសូត្រធម៌ហើយប្រគេនចង្ហាន់ឆាន់ ។ លុះដល់ពេលរសៀលគេធ្វើមហាទាន គឺទេសនា. សង្គាយនាត្រៃ ៣ ជាកិច្ចបង្ហើយបុណ្យ ។

ពិធីឆ្លងចប់តែប៉ុណ្ណោះ

នៅព្រះវិហារនីមួយ ៗ គេបានសង្កេតឃើញមានធ្វើរូបគ្រុឌទ្រយ៉ាបដំបូលព្រះវិហារ រូបនាគលូនវែងលៃនៅលើដំបូល, រូបយក្ខគន្ធព្វកាន់ដំបងឈរចាំនៅមាត់ទ្វារ, រាជហង្សទំនៅកំពូលក្លោងទ្វារ - ។ល។ ឯរូបសត្វទាំងអស់នេះ ពុំមានរឿងរ៉ាវអ្វីទាក់ទងដល់ការកសាងវត្តទេ ប៉ុន្តែគេតែងនិយមយកទៅតាំងនៅព្រះវិហារ ដោយសត្វទាំងនោះមានរិទ្ធិល្បីល្បាញក្នុងរឿងរ៉ាវបុរាណខ្មែរយើង ទើបបានគេយកមកធ្វើជារបស់តាំងលំអនៃព្រះវិហារ ហើយដាក់តាមទីកន្លែងឲ្យសមរម្យតាមសភាពរូបរាងកាយរបស់សត្វទាំងនោះ កុំឲ្យជាទីទើសទែងជាទីរំខានដល់ទីកន្លែងនឹងទស្សនាផង ។

ចប់

ប្រវត្តិរបស់អេសុប

លោក ផេង-ជើវ សាស្ត្រាចារ្យ នៅអនុវិទ្យាល័យនារី ភ្នំពេញ

ប្រែពីបារាំងមកជាខ្មែរ

(តទៅ)

សន្ទុះមានប្រពន្ធមួយជាស្រីចិត្តមួម្មួអាក្រក់ពេកណាស់ គ្មាននរណាចេះធ្វើឲ្យត្រូវចិត្តឡើយ ហើយជាស្រីខឹងច្រើនផង ។ បើសន្ទុះនាំអេសុបយកទៅប្រគល់ឲ្យនោះមុខជាខឹង ដោយគិតស្មានថាគេយកមនុស្សដូច្នេះទៅចំអកឲ្យ ។ សន្ទុះចង់សើចលេងនឹងប្រពន្ធរបស់ខ្លួនក៏ទៅនិយាយប្រាប់មុនថា : អញទិញបានមនុស្សម្នាក់ រូបរាងល្អចំឡែក រកប្រុសណាល្អដូចគ្មាន ។ ពួកបាវស្រីៗ របស់ប្រពន្ធសន្ទុះគិតចង់ដណ្តើមគ្នាឲ្យនៅបំរើជាមួយ ។ តែលុះអេសុបមកដល់កាលណា ខ្លះយកដៃខ្ទប់មុខ ខ្លះរត់ចេញ ខ្លះស្រែកថា យីអីចេះ ! ។ ចំណែកនាងប្រពន្ធស្រែកថា: ចង់ដេញអញឲ្យចេញពីផ្ទះឬ បានជាយកមនុស្សមុខខ្មោចហ្នឹងមក ? ។ ព្រោះលោកសន្ទុះឈប់ទៅមករកនាងនេះជាយូរណាស់ផង ។ ការប្រឈ្លោះគ្នាមួយម៉ាត់ជាពីរម៉ាត់ រហូតដល់នាងប្រពន្ធសុំឲ្យចែកទ្រព្យសម្បត្តិគ្នា ដើម្បីទៅផ្ទះរបស់ឪពុកម្តាយខ្លួន ។ ប៉ុន្តែដោយអំណាចនៃការអត់ទ្រាំរបស់លោកសន្ទុះ និងប្រាជ្ញានៃអេសុបដែលឆ្លាតក្នុងការនិយាយ, ស្វាមីភរិយាក៏បានស្រុះស្រួលគ្នាឡើងវិញ ។

ថ្ងៃមួយលោកសង្ឃ័ះនឹងអេសុបទៅឯសួនច្បារមួយ ដើម្បីរកទិញបន្លែ ។ នាយច្បារបេះបាចស្មៅមួយគាប់ ហើយសូមឲ្យលោកសង្ឃ័ះអធិប្បាយឲ្យស្តាប់ថា: ចុះបន្លែដែលខ្ញុំខំប្រឹងដាំហើយស្រោចទឹករាល់ថ្ងៃ ហេតុអ្វីក៏វាបេះតែមិនសូវលាស់ល្អ ចំណែកស្មៅលតាវល្លិទាំងឡាយគ្មានអ្នកណាដាំ គ្មានអ្នកណាស្រោចទឹកថែរក្សាសោះ វាក៏បេះតែលាស់ល្អអ្វីម្ល៉េះ? ។ សង្ឃ័ះទាល់ប្រាជ្ញ នៅស្ងៀម, អេសុបឃើញអាការរបស់ម្ចាស់ដូច្នោះសើចញឹម ៗ ចាប់ដៃម្ចាស់ទាញមកកៀនរបង ហើយខ្សឹបប្រាប់ថា: សូមលោកឆ្លើយតបទៅនាយច្បារថា: បញ្ហាបែបហ្នឹងមិនគួរដល់ខ្លួនខ្ញុំទេ ឲ្យតែក្មេងរបស់ខ្ញុំឆ្លើយដូសក៏បានដែរ ។ សង្ឃ័ះបានទៅនិយាយប្រាប់នាយសួនច្បារតាមពាក្យអេសុប ហើយដើរលេងធ្វើព្រងើយទៅក្បែររបង ។ អេសុបអធិប្បាយប្រាប់នាយសួនច្បារជាពាក្យឧបមាឧបមេយ្យថា: ដីដូចស្រីមេម៉ាយមានកូន ហើយយកប្តីពោះម៉ាយមានកូនដែរ: នាងនេះតែងតែមានចិត្តស្នេហាចំពោះកូនដើមរបស់ខ្លួនជាងកូនរបស់ប្តី បើបានវត្ថុអ្វី ។ តែងតែប្រួចយកឲ្យកូនរបស់ខ្លួនស៊ីច្រើនជាងកូនរបស់ប្តី; ចំណែកដីក៏ដូចស្រីមេម៉ាយនេះដែរ ។ នាយច្បារដែលពេញចិត្តនឹងពាក្យឧបមានេះ ក៏ឲ្យអេសុបយកតាមចិត្តនូវបន្លែដែលមាននៅក្នុងសួន ។

មិនទាន់កន្លងយូរបានប៉ុន្មានថ្ងៃ សង្ឃ័ះនឹងភរិយាទាស់ទែងគ្នាទៀត ។ លោកនេះអញ្ជើញទៅពិសាលៀងភោជនាហារ បានយកបង្អែមយ៉ាង

ឆ្ងាញ់ទុកមួយចំណែក ហើយប្រាប់អេស៊ុបថា "ចូរឯងយកវត្ថុនេះទៅឲ្យនាងជាសំឡាញ់របស់អញ ។ អេស៊ុបមិនយកទៅឲ្យប្រពន្ធរបស់ចៅហ្វាយនាយ ត្រឡប់ជាយកទៅឲ្យមេឆ្កែបញ្ចឹមស៊ីវិញ ។ សង្ធុះដែលត្រឡប់មកវិញ សួរភរិយាថា: ម៉េចអូនឯងញុំាបង្អែមឆ្ងាញ់ឬទេ? ។ ភរិយាធ្វើក្អែកឡឹងឡង់សួរថា: បង្អែមនៅឯណា? ។ ប្ដីថា: អញឲ្យអេស៊ុបយកមកឲ្យ ។ សង្ធុះសួរអេស៊ុបថា: អញមានប្រាប់ឯងថាចូរយកបង្អែមនេះទៅឲ្យនាងជាសំឡាញ់របស់អញឬទេ? ។ អេស៊ុបឆ្លើយថា: មែន ប៉ុន្តែនាងជាសំឡាញ់របស់លោក មិនគឺប្រពន្ធរបស់លោកទេ ដែលគ្រាន់តែមានរឿងហេតុអ្វីបន្តិចបន្តួចក៏លែងលះគ្នា គឺប្រាកដជាមេឆ្កែឯណោះទេ បានហៅថាសំឡាញ់របស់លោកមែន ព្រោះទោះបីលោកវាយក៏ដោយ ជេរក៏ដោយ វាចេះតែមករកលោកវិញ មិនចេះខឹងសម្បាតបនឹងលោក ។ សំដីប៉ុណ្ណោះធ្វើឲ្យសង្ធុះរកយកទោសមិនកើត ។ ចំណែកខាងប្រពន្ធដែលខឹងពេកក៏រត់ទៅកាន់ផ្ទះរបស់ឪពុកម្ដាយ សូម្បីសំឡាញ់ឬបងប្អូនណាមកនិយាយឲ្យស្រុះស្រួលក៏មិនព្រម ។ ឃើញការណ៍ដូច្នោះ អេស៊ុបគិតធ្វើកលមួយដើម្បីនឹងឲ្យភរិយានៃចៅហ្វាយរបស់អាត្មាត្រឡប់មកផ្ទះវិញ ។ លោកយកកញ្ជើមួយទៅផ្សារ ហើយធ្វើជាទិញបន្លែនឹងអីវ៉ាន់យ៉ាងច្រើន ៗ កំពុងតែរៀបរបនឹងទិញទំនិញ លោកប្រទះនឹងបាវស្រីរបស់ប្រពន្ធនៃលោកសង្ធុះ ។ នាងនេះសួរថា: ឯងទិញអីវ៉ាន់ធ្វើអ្វីក៏ច្រើនម្ល៉េះ? ។

លោកឆ្លើយថា: អញវិញយកទៅគិតរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជូនលោកសង្ឃះទៀត ដ្បិតប្រពន្ធរបស់លោកទៅផ្ទះឪពុកម្ដាយហើយ លោកត្រូវតែរកប្រពន្ធថ្មីទៀត ។ ប្រពន្ធរបស់លោកសង្ឃះបានដំណឹងដូច្នោះ ដោយសេចក្ដីប្រណែនប្ដីប្រច័ណ្ឌត្រឡប់មកផ្ទះវិញជាប្រញាប់ ហើយឈប់ខឹងខឹងប្ដីនៃខ្លួន ។ មិនមែនជាឥតគំនុំសោះទេ ដែលអេសុបចេះតែរករឿងធានៅម្ចាស់របស់ខ្លួនឯងជានិច្ចជាកាល ហើយអម្ពាលខឹងដោះសាទោសនៃខ្លួនវិញ ដោយសារខ្លួនមានប្រាជ្ញាវាងវៃ; លោកសង្ឃះមិនមែនជាមិនខឹងឡើយ ។

ថ្ងៃមួយជាថ្ងៃបុណ្យ ចៅហ្វាយរបស់លោករៀបស៊ីលៀងហៅពួកមិត្តភក្តិជាច្រើនមកស៊ីផឹក ហើយប្រាប់លោកឲ្យទៅទិញម្ហូបអ្វីដែលល្អជាងគេយកមកធ្វើឲ្យភ្ញៀវស៊ី ។ អេសុបគិតក្នុងចិត្តថា: ម្ដងនេះអញនឹងបង្រៀនម្ចាស់អញឲ្យស្គាល់ឲ្យចេះអធិប្បាយសព្វគ្រប់ នូវដំណើរដែលអ្នកត្រូវការប្រាថ្នា កុំឲ្យតែមានការអ៊ូចេះតែចំលាក់ទៅលើតែបាវព្រាវពេក ។ អេសុបទៅផ្សារទិញសុទ្ធតែអណ្ដាតយកមកធ្វើម្ហូបឲ្យភ្ញៀវស៊ី ។ ដំបូងពួកភ្ញៀវសរសើរថាម្ហូបនេះឆ្ងាញ់មែន លុះយូរបន្តិចទៅស៊ីតែអណ្ដាតដដែលក៏ត្រឡប់ជាបាត់ឆ្ងាញ់ ។ សង្ឃះខឹងហៅអេសុបមកសួរថា: អញប្រាប់ឲ្យឯងទិញរបស់ល្អៗហេតុអ្វីក៏ឯងទិញសុទ្ធតែអណ្ដាតយកមកធ្វើឲ្យគេស៊ី ? ។ លោកឆ្លើយថា: របស់អ្វីល្អជាងអណ្ដាត! អណ្ដាតហ្នឹងហើយជាខ្សែ

សំរាប់ចងស្ពានមេត្រីភាពជាតិនានារបស់មនុស្សក្នុងលោក ជាកូនសោនៃវិជ្ជាទាំងឡាយ ជាគ្រូនៃពាក្យសត្យនិងសេចក្ដីស្រស់ស្រួលដោយសារអណ្ដាតហ្នឹងហើយ គេអាចតាំងទីក្រុងហើយរៀបចំឲ្យបានស្អាត គេរៀនចំណេះផ្សេងៗ គេនិយាយពន្យល់ គេអាចតាំងខ្លួនទៅកណ្ដាលទីប្រជុំធំៗបាន គេពោលសរសើរនូវគុណ របស់ព្រះជាម្ចាស់ដែលជាករណីយកិច្ចឯក ដែលមនុស្សត្រូវបំពេញមុនករណីយកិច្ចទាំងពួង ។ សង្ហះចង់រករឿងចាប់លោកឲ្យបាន ព្រោះខឹងនឹងសំដីរបស់លោកត្រូវពេករកធ្លើយដោះមិនរួចក៏ប្រាប់ទៀតថា: ចូរឯងទៅទិញវត្ថុអ្វីដែលអាក្រក់ជាងគេយកមកធ្វើម្ហូបទៀត ស្អែកអញហៅភ្ញៀវមកស៊ីលៀងទៀត ។

ព្រឹកឡើង អេសុបស្ងួតតែអណ្ដាតដដែល ហើយអធិប្បាយប្រាប់ថា អណ្ដាតគឺជាមេនៃជម្លោះទាំងឡាយ ជាមេចិញ្ចឹមនូវរឿងក្ដីជាប្រភពនៃការបំបែកបំបាក់គណៈនិងចំបាំង, មួយទៀតអណ្ដាតដែលគេពោលថាជាគ្រូនៃសេចក្ដីពិត ក៏អណ្ដាតនេះឯងដដែល ជាគ្រូនៃសេចក្ដីបំភាន់ ហើយបើថាឲ្យអាក្រក់ជាងនេះទៅទៀត គឺជាមេនៃពាក្យបន្ទាប់ដោយសារអណ្ដាតគេអាចបំផ្លាញទីក្រុង គេធ្វើឲ្យជឿតាមនូវវត្ថុអាក្រក់ទាំងឡាយ កាលណាគេនិយាយថា អណ្ដាតសម្រាប់ពោលសរសើរគុណរបស់ព្រះជាម្ចាស់ គឺអណ្ដាតហ្នឹងដដែល សម្រាប់ពោលត្មះតិះដៀលគុណរបស់ព្រះជាម្ចាស់ដែរ ។

ប្រវត្តិព្រះកែវមរកត

អ្នកឧកញ៉ា ទេពពិទូរ ក្រឹសេម គន្ធបណ្ឌិត *រៀបរៀង*

(ត ចប់)

កាលទៅដល់ហើយ ស្ដេចព្រមដោយព្រះរាជបរិពារចូលទៅគាល់ព្រះបាទលង្កិស្សរាជ ៗ ទ្រង់ធ្វើបដិសណ្ឋារៈ ដោយមេត្រីចិត្តយ៉ាងខ្ពស់ រួចហើយស្ដេចទៅគាល់ព្រះមហាសង្ឃបរិនាយក នៅមេឃគិរីមហាវិហារ ដែលជាទីសិក្សាយ៉ាងធំ ហាក់ដូចជាមហាវិទ្យាល័យបរិយត្តិធម៌ក្នុងសម័យនោះ សុំចំឡងព្រះត្រៃបិដកដ៏ជាភាសាបាលី ១ ចប់ នឹងជាភាសាលង្កា ១ ចប់ទៀត ៗ

កាលបើចំឡងចប់ហើយ ព្រះបាទអនុរុទ្ធត្រាស់សុំព្រះកែវមរកត យកទៅទុកជាទីរលឹក, ព្រះបាទលង្កិស្សរាជក៏ព្រមថ្វាយ ៗ ព្រះបាទអនុរុទ្ធក៏ត្រាស់ឲ្យជញ្ជូនព្រះត្រៃបិដកភាសាបាលីដាក់សំពៅ ១, ឲ្យជញ្ជូនព្រះត្រៃបិដកសម្រាយនឹងព្រះកែវមរកតដាក់សំពៅ ១, ចំណែកព្រះអង្គស្ដេចទ្រង់គង់សំពៅដែលដាក់ព្រះត្រៃបិដកបាលី, សំពៅទាំងពីរក៏បើកចេញចាកកោះលង្កា សំដៅមកប្រទេសភូមា; តែកាលមកដល់កណ្ដាលសមុទ្រ, សំពៅដែលផ្ទុកព្រះត្រៃបិដកសម្រាយនឹងព្រះកែវមរកត បានត្រូវខ្យល់ព្យុះបោកបក់រសាត់មកជាប់នៅត្រើយសមុទ្រ ត្រង់ជាយខែត្របន្ទាយមាសនៃប្រទេសកម្ពុជាភាគខាងត្បូង ៗ

ក្រមការវេតេចាប់សំពៅនេះបាន ក៏នាំយកគម្ពីរព្រះត្រៃបិដក សម្រាយនឹងព្រះកែវមរកតទៅថ្វាយព្រះមហាក្សត្រិយ៍ព្រះនាម ព្រះបាទសូរ្យវង្សទី ១ នៅក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ, ទ្រង់សោមនស្សណាស់ឲ្យទទួលដំកល់ទុកក្នុងព្រះវិហារ ១ ខាងក្នុងព្រះបរមរាជវាំង ។

ក្រោយនោះ ពត៌មាននេះបានជ្រាបទៅដល់ព្រះបាទអនុរុទ្ធ ក៏ត្រាស់ប្រើព្រះរាជបំរើឲ្យនាំព្រះរាជសារមកសូមយករបស់អំបាលនោះទៅវិញ ។ ព្រះបាទសូរ្យវង្សទី ១ ត្រាស់ឲ្យប្រគល់ឲ្យទៅវិញទាំងអស់ វៀរតែព្រះកែវមរកត ទ្រង់យកទុក ។ ព្រះកែវមរកតបានមកស្ថិតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

រយៈទី ៤

ព្រះកែវមរកតចេញពីក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ ទៅស្ថិតនៅក្រុងស្រីអយុធ្យាដ៏ជាបច្ចន្តរដ្ឋរបស់កម្ពុជា

ពី ព. ស. ១៦២៣ ដល់ ១៦៤០

កាល ព. ស. ១៦២៣ ក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទហសិវង្ស[1] ទី ៣, ក្រុងស្រីយសោធរបុរៈត្រូវទឹកលិចធំយ៉ាងខ្លាំង ទាំងត្រូវចាប់លើកទំពដើងទឹកមកវាយទៀតផង ។ ព្រះបាទហសិវង្សត្រាស់ឲ្យភ្នាក់ងាររាជពាំនព្រះរាជទ្រព្យសំខាន់ៗ នឹងព្រះកែវមរកតដាក់ទូក - សំពៅ ស្តេចព្រម

---

១ ក្នុងព្រះរាជពង្សាវតារក្រុងកម្ពុជាហៅក្សត្រិយ៍អង្គនេះថា « សេនករាជ » ។

ដោយព្រះរាជវង្សានុវង្ស និងមន្ត្រីខ្លះទៅសំចតនៅជើងភ្នំដងរែកដែលទឹកមិនបានលិចដល់ ។

គ្រានោះ ព្រះអាទិត្យវង្សជាមហាឧបរាជខ្មែរដែលគង់នៅក្រុងស្រីអយុធ្យា ក្នុងវេលាកាលតែបានទ្រង់ជ្រាបពត៌មាននេះហើយ ក៏ស្ដេចមុខមា-យាងចុះទូកព្រះទីនាំង ព្រមដោយពួកទាហានជើងទឹកនិងទូកធំៗឯទៀតជាច្រើន មកទទួលព្រះបាទហស៌វរ្ម័នយកទៅឯក្រុងស្រីអយុធ្យា ឲ្យផុតអំពីសេចក្ដីអន្តរាយ ។

ក្រោយដែលព្រះបាទហស៌វរ្ម័នស្ដេចយាងផុតទៅហើយ ទ័ពចាម្ប៉ាក៏ចូលលុកក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ ជញ្ជូនយកទ្រព្យសម្បត្តិនិងដុតផ្ទះសំបែងអស់ជាច្រើន ។ កាលចាម្ប៉ាលើកទ័ពត្រឡប់ទៅវិញហើយ មានព្រះរាជវង្ស ១ ដែលមិនស្គាល់ព្រះនាមបានរួបរួមសេនារេហ៍ពលតាំងខ្លួនជាព្រះរាជានៅជើងភ្នំដងរែក ។ គ្រានោះ មានព្រះរាជវង្ស ១ អង្គទៀតព្រះនាមជយវរ្ម័ន គឺព្រះបាទជយវរ្ម័នទី ៦ ទ្រង់រួបរួមកងទ័ពបានជាច្រើនហើយ ក៏លើកចូលទៅគ្រងក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ... ។

ចំណែកព្រះបាទហស៌វរ្ម័នទី ៣ កាលទ្រង់ជ្រាបថា ព្រះបាទជយៈវរ្ម័នឡើងគ្រងរាជបល្ល័ង្កនៅក្រុងស្រីយសោធរបុរៈហើយ ក៏អស់ផ្លូវដែលនឹងគិតត្រឡប់មកព្រះនគរវិញ ទ្រង់តាំងព្រះរាជហឫទ័យថានឹងគង់នៅឯនគរស្រីអយុធ្យាតទៅទៀត តែព្រះរាជបំណងនេះមិនបានសម្រេចបទ

ដោយអាយុខ័យមកដល់ ព្រះអង្គក៏សោយទិវង្គតក្នុងឆ្នាំនោះទៅ ។ ព្រះនាងជយកជច្ចឡាមណីជាអគ្គមហេសី ទ្រង់គង់នៅនគរស្រីអយុធ្យា រហូតដល់រដូវប្រាំង ទើបទ្រង់លាព្រះអាទិត្យវង្សត្រឡប់មកព្រះនគរវិញ, ព្រះអាទិត្យវង្ស មុននឹងរៀបក្បួនជូនព្រះរាជដំណើរ បានក្រាបទូលសូមព្រះកែវមរកតទុក, ព្រះនាងក៏ព្រមព្រះរាជទានតាមសុំ ព្រោះព្រះអាទិត្យ-វង្ស បានធ្វើឧបការៈចំពោះព្រះនាងជាច្រើន ដូចពោលហើយ ។

ព្រះកែវមរកតបានចេញចាកក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ ទៅស្ថិតនៅនគរស្រីអយុធ្យាដ៏ជាបច្ចន្តរដ្ឋរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

រយៈ ទី ៤

ព្រះកែវមរកតចេញចាកនគរស្រីអយុធ្យា ទៅស្ថិតនៅនគរកំពែងពេជ្រឬហៅនគរកោសម្ពី

ពី ព. ស. ១៦០០ ដល់ ១៩៦០

ក្នុងរវាងប្រមាណ ព. ស. ១៦០០ ឆ្នាំយ មានព្រះមហាឧបរាជខ្មែរ ១ អង្គព្រះនាម "រាមរាជ" នៅនគរកំពែងពេជ្រក្នុងរដ្ឋជាលៀងដ៏ជាបច្ចន្តរដ្ឋរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ជាមហាមិត្រជិតដិតនឹងព្រះអាទិត្យវង្ស បានមកសុំយកព្រះកែវមរកតអំពីព្រះអាទិត្យវង្ស ទៅទុកបូជានៅនគរកំពែងពេជ្រ ។ កាលយកទៅមិនយូរប៉ុន្មាន ព្រះមណ្ឌរាជជាឱរសព្រះរាមរាជនៅលវបុរៈ (លពបុរី) ក្នុងឋានៈជាចៅហ្វាយស្រុក បានទៅ

សុំយកព្រះកែវមរកតអំពីព្រះរាមរាជជាព្រះរាជបិតា ទៅទុកបូជានៅលវបុរៈ ។ តែយកទៅមិនយូរប៉ុន្មាន ក៏នាំគ្នាយកទៅថ្វាយព្រះរាជបិតាវិញ, ព្រះរាមរាជទ្រង់ប្រតិស្ឋានទុកនៅក្នុងព្រះវិហារធំ ១ នៅក្រុងកំពែងពេជ្រ នៅរហូតដល់ឆ្នាំ ព.ស. ១៦៦០ ។

ព្រះកែវមរកតបានទៅប្រតិស្ឋាននៅនគរកំពែងពេជ្រដ៏ជាបច្ចន្តរដ្ឋរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

សរុបវេលាដែលព្រះកែវមរកតមកស្ថិតនៅក្នុងកម្ពុជរដ្ឋ

នៅក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ	៦៣	ឆ្នាំ
នៅនគរស្រីអយុធ្យា	១៧	ឆ្នាំ
នៅនគរកំពែងពេជ្រ	២០	ឆ្នាំ
រួមជា	១០០	ឆ្នាំគត់

រយៈទី ៦

ព្រះកែវមរកតចេញចាកនគរកំពែងពេជ្រ ទៅស្ថិតនៅយោនកនាគនគរ (ជៀងសែន) រួមទាំងនគរជៀងរ៉ាយ និងនគរទេលាង្គ

តាំងពី ព.ស. ១៦៦០ ប្រមាណដល់ ២០២០

ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ព.ស. ១៦៦០ ព្រះកែវមរកតរបស់យើងបានធ្លាក់ទៅនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃជាតិដទៃ ។ ដោយក្នុងរវាង ព.ស. ១៦៥១

ដល់ ១៦៥៦ ជារជ្ជកាលព្រះបាទនរេណ្ទ្រូវ័ន្ទទី ១ សោយរាជ្យនៅក្រុងស្រីសោធរបុរៈនោះ ទ្រង់ខ្សោយព្រះតេជានុភាព ជាហេតុឲ្យមានការណ៍បះបោរក្នុងព្រះនគរ មិនត្រឹមតែក្នុងព្រះនគរទេ ស្រុកចំណុះខ្លះក៏បះបោរឡើងដែរ ដើម្បីតាំងឥស្សរភាពឡើង; ដោយចំពោះជាតិថៃ (សៀម) មានបុរស ១ នាក់ឈ្មោះព្រហ្មរាជ ជាបុត្រពង្គរាជ បានលបតាំងឥស្សរភាពឡើងនៅស្រុកយោនក ជៀងសែន[1] ប្រមាណក្នុងរវាង ព.ស. ១៦៤០-១៦៥០ ។

មកក្នុងឆ្នាំ ព.ស. ១៦៥៦ ព្រះបាទស្សូរ្យវ័ន្ទទី ២ ជាវីរបុរសទ្រង់បានសោយរាជសម្បត្តិជាតំណមកអំពីព្រះបាទនរេណ្ទ្រូវ័ន្ទទី ១ ទ្រង់រវល់ក្រោមអសន្តិសុខខាងក្នុងអស់វេលា ៤-៥ ឆ្នាំ ទំរាំតែបានសាន្តត្រាណ ។ វេលានោះ (ព.ស. ១៦៦០) ព្រះព្រហ្មរាជឃើញខាងក្នុងប្រទេសវឹកវរខ្វាំងដូច្នោះ ក៏ឆក់យកឱកាសនោះរួបរួមកងទ័ពលើកមកសង្កត់សង្កិនព្រំ នៅជាយតាមព្រះរាជអាណាចក្រភាគខាងលិច រហូតមកដល់នគរកំពែងពេជ្រ ដោយរាជការខ្មែរដែលនៅប្រចាំរដ្ឋនោះមិនដឹងខ្លួន ។ ព្រះព្រហ្មរាជបានចូលទៅជួបនឹងព្រះរាមរាជ មហាឧបរាជខ្មែរនៅក្រុងកំពែងពេជ្រ, បានឃើញព្រះកែវមរកតនៅក្នុងព្រះវិហារក៏សុំយកទៅ ។ ព្រះរាមរាជទើសទាល់ ក៏គោងលើកឲ្យទៅទាំងមិនស្ម័គ្រ ។

---

១ ចូលមើលសេចក្តីពិស្តារក្នុងព្រះរាជពង្សាវតារក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទនរេណ្ទ្រូវ័ន្ទទី ១ ។

ព្រះព្រហ្មរាជ កាលបានព្រះកែវមរកតហើយ មានសេចក្ដីព្រួយដោយកែ្រងខ្មែរលើកទ័ពទៅដណ្ដើមយកមកវិញ ក៏គិតធ្វើឧបាយបំបាត់កស្តុតាង ដោយយកបាយអមកបូកស្រោបព្រះកែវមរកតនោះផិត ឲ្យមើលឃើញជាព្រះពុទ្ធរូបធម្មតា ហើយយកទៅលាក់ទុកយ៉ាងគត់មត់ ។

បំណែកព្រះបាទសូរ្យវង្សទី ២ កាលទ្រង់ក្រោមអសន្តិសុខទាំងក្នុងបានរាបទាបហើយ ស្ដេចៈលើកទ័ពទៅក្រោមការណ៍បះបោរនៅតាមស្រុកចំណុះទាំងប៉ុន្មានឲ្យស្ងប់រាបទាបដូចដើមវិញ; ពួកថៃ (សៀម) ដែលមានព្រះព្រហ្មរាជជាប្រមុខ ក៏ត្រឡប់មកនៅក្រោមឥទ្ធិពលរបស់ព្រះអង្គតមកទៀត ។

មានពាក្យបុច្ឆាសួរថា: កាលព្រះបាទសូរ្យវង្សទី ២ បានគ្រប់គ្រងជាតិថៃដូចដើមវិញហើយ ហេតុម្ដេចក៏មិនស្រាវជ្រាវយកព្រះកែវមរកតមកវិញ? ។ មានពាក្យដោះស្រាយថា: ១ - ព្រោះព្រះព្រហ្មរាជយកទៅធ្វើបំបាត់ដានដូចបានពោលហើយ បើទុកជាស្រាវជ្រាវរកក៏មិនងាយនឹងឃើញមកវិញ; ២ - ព្រោះព្រះបាទសូរ្យវង្សទី ២ ទ្រង់កាន់សាសនាព្រាហ្មណ៍លទ្ធិវៃស្ណវៈ រឿងព្រះកែវមរកតទ្រង់មិនបានយកព្រះរាជហឫទ័យទុកជាក់ប៉ុន្មាន, ដោយហេតុនេះ ព្រះកែវមរកតទើបគប់នៅក្នុងស្រុកយោនកជៀងសែន ។ កាលព្រះព្រហ្មរាជសុគតហើយ ព្រះកែវ-មរកតក៏ត្រូវនិមន្តទៅប្រតិស្ឋាន ទុកនៅជៀងរ៉ាយតមកទៀតអស់វេលាជាយូរឆ្នាំ តែនៅដោយស្ងាត់កំបាំង ។

ព្រះកែវមរកតបានរបូតពីកណ្ដាប់ដៃខ្មែរ ធ្លាក់ទៅនៅក្នុងកណ្ដាប់ដៃជាតិដទៃ ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

រយៈទី ៧

ព្រះកែវមរកតចេញចាកជៀងរ៉ាយ ទៅស្ថិតនៅនគរជៀងម៉ៃ

ប្រមាណក្នុង ព. ស. ២០២០ ដល់ ព. ស. ២០៩២

ក្នុងរវាង ព ស. ១៩៨៥ ដល់២០២៦ ដែលជារជ្ជកាលព្រះបាទតិលោកពជ ព្រះចៅក្រុងជៀងម៉ៃ (ជាតិលាវ) សឹងមានអំណាចគ្របមកដល់ជៀងរ៉ាយ, គ្រានោះមានភិក្ខុចាស់ ១ រូប នៅក្នុងវត្ត ១ ក្នុងស្រុកជៀងរ៉ាយ តែងតែទៅបោសព្រះវិហារជារឿយៗ តែភិក្ខុនោះមិនបានដឹងថាព្រះកែវមរកតនៅក្នុងព្រះវិហារនោះទេ ។ នាថ្ងៃមួយភិក្ខុនោះបានទៅបោសដូចកាលសព្វដង ទទួលប្រទះព្រះពុទ្ធរូប ១ អង្គ របេះបាយអដែលគេស្រោបឃើញជាព្រះកែវ, បានប្រាប់ដំណឹងនេះដល់ចៅអធិការវត្តនិងអ្នកដទៃៗទៀត ។ គេក៏ផ្អើលនាំគ្នាមកមើលឈូឆរ ហើយនាំគ្នាកេះបាយអចេញឃើញជាព្រះពុទ្ធរូបកែវមរកត ។

សេចក្ដីនេះមិនស្ងាត់បាត់ បានជ្រាបដល់ព្រះចៅតិលោកពជៗ ទ្រង់សោមនស្សណាស់ត្រាស់ឲ្យក្នាក់ងារ យកដំរីមកទទួលនិមន្តព្រះកែវមរកតយកទៅឯនគរជៀងម៉ៃ ។ កាលនាំទៅដល់ផ្លូវបែកទៅលំប៉ាង (នគរខេលាង្គចាស់) និងផ្លូវទៅនគរជៀងម៉ៃ ដំរីក៏ផ្អើលរត់ទៅតាមផ្លូវទៅលំប៉ាង,

ទ្រម័កទាញទប់នឹងញាក់ឲ្យទៅផ្លូវជៀងម៉ៃដូចម្ដេចក៏មិនព្រមទៅ គោង បណ្ដោយទៅតាមចិត្តវា ។ កាលទៅដល់លំប៉ាង ភ្នាក់ងារអ្នកនាំក៏ យកព្រះកែវមរកតទៅប្រគល់ឲ្យព្រះសុវណ្ណមាត្យ ជាចៅហ្វាយស្រុក នៅទីនោះឲ្យរក្សាទុកជាបណ្ដោះអាសន្ន ហើយទៅក្រាបទូលព្រះចៅ តិលោកករាជតាមដំណើរ ។

ព្រះចៅតិលោកករាជកាលបើទ្រង់ជ្រាបហើយ ត្រាស់ឲ្យសាងវិហារ នៅវត្តជោតិការាម (វត្តចេតិយហ្លួង) នៅក្រុងជៀងម៉ៃជាប្រញាប់ស្រេច ហើយ ត្រាស់ឲ្យលើកក្បួនមកនិមន្តព្រះកែវមរកតពីនគរខេលាង្គ ទៅ ប្រតិស្ឋាននៅព្រះវិហារថ្មី ទ្រង់ធ្វើសក្ការៈបូជាដរាបលុះអស់ព្រះជន្ម ។

ព្រះកែវមរកតចេញពីជៀងរ៉ាយ ទៅប្រតិស្ឋាននៅនគរជៀងម៉ៃ ប្រមាណពី ព. ស. ២០២០ (?) ដល់ ព. ស. ២០៩២ រួមវេលា ប្រមាណ ៧២ ឆ្នាំ, ដោយអាការៈយ៉ាងនេះ ។

រយៈទី ៨

ព្រះកែវមរកតចេញចាកនគរជៀងម៉ៃ ទៅស្ថិតនៅក្រុងវៀងចន្ទន៍ប្រទេសលាវ ក្នុងកាល

ព. ស. ២០៩២ ដល់ ព. ស. ២៣២១

កាលក្នុង ព. ស ២០៩០ ព្រះជ័យជេដ្ឋាធិរាជឱរសព្រះចៅ ពោធិសាររាជនៅក្រុងវៀងចន្ទន៍ ព្រះជន្មបាន ១៤ ឆ្នាំ បានទៅគ្រង

រាជសម្បត្តិនៅនគរជៀងម៉ៃ ទ្រង់គោរពព្រះកែវមរកតខ្លាំងណាស់ ។ លុះដល់ឆ្នាំ ព.ស. ២០៩២ ព្រះចៅពោធិសាររាជជាព្រះរាជបិតាសោយទិវង្គតនៅក្រុងវៀងចន្ទន៍ ។ ព្រះជ័យជេដ្ឋាក៏ស្តេចទៅថ្វាយព្រះភ្លើងព្រះបរមសពព្រះរាជបិតា បានទាំងនិមន្តយកព្រះកែវមរកតទៅផង ដោយទ្រង់គិតថា ស្តេចយាងទៅនេះ ប្រហែលជាត្រូវទទួលសោយរាជសម្បត្តិនៅក្រុងវៀងចន្ទន៍ផង ទើបទ្រង់និមន្តយកជាប់នឹងព្រះអង្គទៅ ។ កាលស្រេចថ្វាយព្រះភ្លើងព្រះបរមសពហើយ គេក៏អញ្ជើញឲ្យឡើងសោយរាជ្យស្នងព្រះរាជបិតាតមក មិនបានស្តេចត្រឡប់នគរជៀងម៉ៃវិញទេ ។ ទ្រង់បានសាងព្រះវិហារ ១ យ៉ាងធំ សម្រាប់ប្រតិស្ឋានព្រះកែវមរកត ព្រះវិហារនោះ គង់នៅដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

ព្រះកែវមរកតចេញចាកនគរជៀងម៉ៃ ទៅប្រតិស្ឋាននៅនគរវៀងចន្ទន៍ រហូតដល់ឆ្នាំ ព.ស. ២៣២១ ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

រយៈទី ៩

ព្រះកែវមរកតចេញចាកនគរវៀងចន្ទន៍ ទៅស្ថិតនៅក្រុងធនបុរីប្រទេសថៃ

ក្នុងកាល ព.ស. ២៣២១

កាលព្រះចៅតាកស៊ិនសោយរាជ្យបាន ១១ ឆ្នាំ គឺក្នុងឆ្នាំ ព.ស. ២៣២១ បានត្រាស់ប្រើព្រះចៅព្រះយ៉ាចក្រី (ដួង) ជាមហាក្សត្រិយ៍សឹក

ឲ្យលើកទ័ពទៅកម្រាបក្រុងសតនាគនហុត រហូតដល់ក្រុងវៀងចន្ទន៍ ។ កាលព្រះមហាក្សត្រិយ៍សឹកទៅដល់ក្រុងវៀងចន្ទន៍ បានឃើញព្រះកែវមរកតនៅក្នុងព្រះវិហារព្រះកែវ ក៏និមន្តយកមកថ្វាយព្រះចៅតាក់ស៊ិន ។ ទ្រង់ទទួលប្រតិស្ឋានទុកនៅក្រុងធនបុរីអស់វេលា ៧ ឆ្នាំ ។

កាលព្រះចៅតាកស៊ិនទិវង្គតហើយ ព្រះចៅព្រះយ៉ាចក្រី (ដួង) បានឡើងសោយរាជ្យតមក ទ្រង់បានច្លងមកសាងព្រះរាជវាំងនៅត្រើយខាងកើត (គឺនៅបាងកកសព្វថ្ងៃនេះ) ហើយសាងព្រះវិហារ ១ នៅក្នុងកំពែងព្រះរាជវាំងទិសខាងត្បូង សម្រាប់ប្រតិស្ឋានព្រះកែវមរកតនោះ ហៅថា វត្តព្រះស្រីរតនសាស្តារាម ។ ព្រះកែវមរកតស្ថិតក្នុងក្រុងទេព (បាងកក) ដរាបដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

ព្រះកែវមរកតចេញចាកក្រុងវៀងចន្ទន៍មកស្ថិតនៅបាងកក ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បូករួមអាយុព្រះកែវមរកត តាំងពីសាងមកដល់បច្ចុប្បន្នកាលនេះ ប្រមាណ ២៤៨០ ឆ្នាំថ្វាយ ។

ប្រវត្តិព្រះកែវមរកតចប់ដោយសង្ខេបតែប៉ុណ្ណេះ

រឿងជាងបងជាចោរ

សាមណេរ គក - គីទៀង វត្តឧណ្ណាលោម ភ្នំពេញ

ប្រែរៀបរៀង ជាកាព្យពាក្យ ៧

ឃុនសុវត្ថិវេទី យូរ-អ៊ុន ពិនិត្យកែ

(ត ចប់)

ក្រិណានោះបុរសជាស្វាមី អស្តង្គតរស្មីព្រះសុរិយា
ចេញមកដល់ខ្ទមគេប្រាប់ថា ប្រពន្ធយាត្រាទៅស្រុកហើយ ៗ
ទើបប្តីកិតភ័យប្រឹងរត់តាម ទឹកភ្នែកហូរហាមពុំមានស្បើយ
ទួញថាឱប្អូនសង្សារអើយ ម្តេចឡើយកាត់ចិត្តចាកស្នេហា ៗ
ប្រហែលជាប្អូនមិនអាណិត អាសូរដល់ចិត្តបងទេ៎
កំពុងស្រឡាញ់ពេញចិន្តា ម្តេចប្អូនស្នេហាដាច់អាល័យ ៗ
ទួញហើយរត់តាមទាន់យប់នោះ តែអកុសលគ្រោះកាចចង្រៃ
បណ្តាលភ្លៀងផ្គរព្យុះខ្លាំងក្រៃ ស្រីទន់ជើងដៃភ័យមហិមា ៗ
នាងឈឺពោះដេកលើផែនដី ឯប្តីកិតភ័យស្មុះម្មា
នាងដេកស្រែកទ្រួញក្នុងព្រឹក្បា ឥតមានអ្នកណាបានដឹងឡើយ ៗ
ពេលភ្លៀងនោះនាងប្រសូតកូន ក្នុងព្រៃស្ងាត់សូន្យយំព្រលើយ
លុះនាងប្រសូតកូនរួចហើយ ញាប់ញ័រឥតស្បើយសព្វកាយា ៗ
កូនតូចកូនធំយំក្អែងៗ អាសូរសំឡេងកុមារា

ក្នុងកត្រីស្ងាត់នាព្រៃក្បា ភ្លៀងផ្គរសង្ឃ្រព្រួខ្លួរខ្លារ ៗ
នាងក្រាបក្រុងកូនទាំងពីរពៀរ បែកក្បាលជង្គង់បែងការពារ
ចំណែកស្វាមីភ័យស្លុះស្លារ ទៅពុំយូរយាររកកាប់ឫស ៗ
ដើម្បីដុតអាំងកំដៅប្រាណ បដាចារកល្យាណក្នុងកាលនោះ
ដើរទៅពវស្លួបរកកាប់ឫស មានទពស់វែកមួយពិសយ៉ាងខ្លាំង ៗ
ព្រួសស្ទូរចេញមកចឹកចំពៀម ពីសរតែពេលថ្មើមជាច់ជីវិត
ស្លាប់ស្តុកដេកស្តឹងរូបរឹងគាំង រូបអើយអនិច្ចំក្នុងព្រៃក្បា ៗ
ចំណែកភរិយាចាំយូរពេក ស្ងាត់សូន្យវិវេកក្នុងចិន្តា
ទន្ទឹងស្វាមីខ្លាំងពេកណា ហើយបីបុត្រាដើរទៅតាម ៗ
ដឹកដៃកូនធំបីកូនខ្ចី ជាស្រីស្រែកទួញក្អែករហាម
ប្រញាប់ប្រញាល់ត្រាច់គន់ស្នាម ដើរតាមស្រែកហៅរកសាមិកា ៗ
នាងបានឃើញប្ដីដេកស្តុកស្តឹង ឥតដឹងស្មារតីក្នុងព្រៃក្បា
នាងលូកដៃស្ទាបសព្វកាយា ដឹងថាប្ដីក្ស័យដូច្នោះហើយ ៗ

នាងអួលអាក់អន់ស្បើរធ្លាក់ថ្លើម ដង្ហើមធុញថប់ឥតមានស្បើយ
ទួញថាឱះឱស្វាមីអើយ ស្លាប់ហើយចោលខ្ញុំនៅកំព្រា ៗ
អ្នកធ្លាប់រស់នៅរួមសុខទុក្ខ ពីនេះទៅមុខប្អូនវេទនា
មិនគួរអ្នកមកក្ស័យជន្មា ឲ្យប្អូនកំព្រាដូច្នេះសោះ ៗ
អ្នកស្លាប់ចោលប្អូនគូពិសី ចោលទាំងកូនខ្ចីនៅបៅដោះ

ពេលទាំងកូនបងឲ្យក្រៀមក្រោះ ឲ្យប្អូនរងគ្រោះទុក្ខស្ល័រក្ស័យ ។
បើនៅជាមួយអ្នកជាខ្មោច រែងខ្លោចផ្សាចិត្តពន់ពេកក្រៃ
នឹងទៅពេលអ្នកចិត្តអាល័យ អ្នកនៅក្នុងព្រៃតែម្នាក់ឯង ។
អ្នកមានតែសត្វជាបរិវារ នៅតែឯការែងកណ្ដែង
មានតែហ្វូងសត្វដើរខ្វាត់ខ្វែង បំបែងចិត្តណាស់ណាមាសថ្លៃ ។

ណ្ហើយចុះប្អូនសូមលាអ្នកទៅ សំដៅមាតុភូមិតាមនិស្ស័យ
ធ្វើម្ដេចកម្មយើងកាចចង្រៃ ឲ្យអ្នកប្រុសថ្លៃក្ស័យពេលទៅ ។
នាងលាខ្មោចប្ដីស្រេចកាលណា ទំនួញសោកាសែនក្ដួលក្ដៅ
អាក់អួលក្ដុកក្ដួលចុកណែននៅ ខំកាត់ចិត្តទៅក្នុងព្រឹក្សា ។
ដៃឆ្វេងនាងដឹកដៃកូនច្បង ដៃស្ដាំត្រកងកូនពៅណា
សម្រក់ទឹកភ្នែកទន់កាយា ដើរក្នុងព្រឹក្សាខ្លាចសត្វផង ។

កូនតូចកូនធំស្រែកយំថ្ងូរ គួរឲ្យអាសូរពេកកន្លង
នាងទួញលួងលោមកូនទាំងសង កែវល្អងម្ដាយអើយនាងកុំយំ ។
កូនអើយនុ៎ះហ្ន៎សត្វសារិកា វានាំឈ្មោលញីស៊ីបេកទុំ
ដូចម្ដាយកាលដើមនៅជួបជុំ ឥឡូវឪមុំមណ៍ដីវា ។
កូនអើយអ្នកមើលនុ៎ះសត្វខ្វែង វាហើរខ្វាត់ខ្វែងឃ្លាតពីគ្នា
ដូចម្ដាយបែកពីឪពុកបា កំព្រាខ្លោចផ្សាពុំមានស្បើយ ។
កូនចូរមើលសេកហើរទាំងគូ បីដូចម្ដាយស៊ូចេញមកហើយ

ពាំនាក់បីតាកូនត្រាណាត្រើយ   កូនអើយឥឡូវម្ដាយខ្លោចផ្សា ៗ
កូនបួរមើលស្វាឧបមេវ៉ា   ដូចកូនស្ងួនគ្មានមាតា
ម្ដាយបីថ្នាក់ថ្នមដឹកដៃបា   អនិច្ចាចិត្តណាស់ណាកូនម្ដាយ ៗ
កូនអើយកុំយំមើលព្រឹក្សព្រៃ   ឈើខ្ពស់ទ្រៃឈៃមែកត្រសាយ
មានទោចឈ្មោលញីលោតប្រញាយ   បេះផលទាំងឡាយប្រឡែងគ្នា ៗ
មើលដើមស្រុកដុះប្រកិត   ស្រុកក្រំចិត្តទ្រាំវេទនា
ដើមស្ដៅម្ដាយស្ដាយឥតគណនា   មិនគួរឃ្លាតឃ្លាបិតាអ្នក ៗ

កូនអើយពីថ្ងៃនេះទៅមុខ   ខ្លួនម្ដាយបានទុក្ខព្រួយឥតអាក់
ដូចផែនថ្មធំគេលើកដាក់   ទំលាក់លើទ្រូងធ្ងន់ណាស់ណា ៗ
ទុក្ខម្ដាយក៏ធ្ងន់យ៉ាងនោះដែរ   មិនស្រាកមិនល្ហែពីកាយា
កូនអើយកុំយំកុំសោកា   អាណិតមាតាណាមាសម្ដាយ ៗ

លុះនាងដើរផុតព្រៃនោះទៅ   ឃើញស្ទឹងមួយនៅជិតមិនឆ្ងាយ
នាងគិតភ័យខ្លាំងញ័រអង្គកាយ   ត្រីផងទាំងឡាយហែលត្រៀបត្រា ៗ
នាងដាក់កូនធំត្រើយអាយខ្វី   ហើយបីកូនខ្ចីឆ្លងស្ទឹងថ្លា
ដល់ត្រើយហើយបេះស្លឹកព្រឹក្សា   ក្រាលផ្ដេកបុត្រាហើយត្រឡប់ ៗ
មកយកកូនធំនៅត្រើយអាយ   ភិតភ័យក្នុងកាយញ័ររំប្រប់
ទឹកព្រួយក្នុងចិត្តសែនធុញថប់   ត្រឡប់បែរមុខមើលកូនខ្ចី ៗ
មានសត្វខ្លែងមួយធំចំឡែក   ធំប្លែកជាងសត្វខ្លែងប្រក្រតី

ហើយរើលក្រឡឹងជិតកូនខ្ចី   រំពៃគិតស្មានថាមំសា ។
នាងឃើញទះដៃស្រែកដេញខ្វីង   កូនធំនោះឯងគិតស្មានថា
ម្ដាយបក់ដៃហៅកេអាត្មា   ស្រវាំចុះទឹកលង់ស្លាប់ទៅ ។
បំណែកកូនខ្ចីខ្វីងឆាបយក   ទៅលើពពកខ្ពស់សន្ធៅ
នាងស្ទុះធ្លោះភ្លាក់ទឹកជ្រៅ   ស្លាប់កូនគ្មាននៅសល់មួយឡើយ ។
មុខគួរអាសូរនាងណាស់សា   ស្រែកទួញយំថាមាសម្ដាយអើយ
ម្ដាយបានទរណាពីងជាត្រើយ   កូនអើយអ្នកស្លាប់ចោលមាតា ។
ម្ដាយខំដឹកដៃពថ្នាក់ថ្នម   ម្ដាយខំបីបមថែរក្សា
ឥឡូវកម្មកូនសូន្យដាច់   ព្រាត់ចោលមាតាស្លាប់បាត់ឈឹង ។
ពីថ្ងៃនេះទៅខ្លួនមាតា   ពុំក្សាន្តចិន្តាទុក្ខតានតឹង
ស្លាប់កូនស្លាប់ប្ដីកម្មអ្វីហ្នឹង   បើមុនទ្រង់ម្ដាយទ្រាំម្ដេចបាន ។
រួចទើបនាងធ្ងន់ផុតស្ទឹងនោះ   ដើរត្រោះទៅជួបប្រុសឯកា
នាងសួរថាអ្នកមកពីណា ?   គេថាខ្ញុំមកពីសាវត្ថី ។
នាងសួរថាអ្នកស្គាល់បិតា   ញាតិកានៃខ្ញុំដែរឬអី ?
គាត់ជាអ្នកមានធនធានល្បី   ធ្វើជាសេដ្ឋីក្រុងនេះណា ។
ប្រុសនោះប្រាប់ថានែអ្នកស្រី   សេដ្ឋីបិតានឹងមាតា
នៃអ្នកភ្លើងឆេះស្លាប់អាត្មា   យប់មិញនេះណាគ្មានសល់ឡើយ ។
ខ្យល់ព្យុះបក់ផ្ទះភ្លើងឆេះអស់   គ្មានសល់របស់អ្វីសោះហើយ
ខ្ញុំកំពុងស្ដាយពុំទាន់ស្បើយ   មើលចុះនុ៎ះហើយឃើញតែផ្សែង ។

នាងស្តាប់ស័ព្ទច្បាស់ទះដើមទ្រូង   ស្រែកទ្ញួញរលួងត្អែង ៗ
ឱកម្មអ្វីឲ្យផលជាក់ស្តែង   អញពេញចំបែងទ្រូងខ្លោចផ្សា ៗ
ស្លាប់ឪពុកម្តាយកូនសូន្យឈឹង   មិនដឹងជាពឹងអ្នកឯណា
មានតែខ្លួនមួយព្រួយចិន្តា   ឱនេះចំជាទុក្ខស្មើរប្រេះ ៗ
នាងព្រួយព្រើនត្រួតឆ្កួតវង្វេង   កម្មព្រេងមកផ្តល់ក្នុងពេលនេះ
ភ្លេចសំពត់អាវរបូតរបេះ   គ្មានបេះការពារកេរ្តិ៍និន្ទា ៗ
អ្នកផងឃើញអាក្រាតដូច្នោះ   អៀនខ្មាសក្នុងពោះមហិមា
ទើបដេញចោលនាងតែពល់គ្នា   គួរឲ្យវេទនាអនេកលន់ ៗ
ដូនជាគ្រានោះព្រះសាស្តា   កំពុងទេស្នាប្រោសពួកជន
ដោយហេតុកុសលពីជាតិមុន   បន្ទន់ចិត្តនាងឲ្យដើរចំ ៗ
ដល់ហើយឈរក្រោយក្រុមបរិស័ទ្យ   ដែលកាត់មកស្តាប់ធម៌ឧត្តម
បរិស័ទ្យឃើញដូច្នោះដេញបន្ទំ   កុំឲ្យឈរយំជិតសាស្តា ៗ
ព្រះអង្គកាលទតឃើញហេតុនោះ   ទ្រង់មានអនុគ្រោះត្រាស់តបថា
កុំឃាត់នាងបដាចារ   បើកឲ្យយាត្រាចូលមកអាយ ៗ
មហាជនលែងដេញលែងឃាត់ខាំង   នាងដើរចូលទាំងអាក្រាតកាយ
អង្គុយចំភ័ក្ត្រស្រស់ពណ្ណរាយ   ស្តាប់ធម៌ស្ងប់កាយស្ងប់ចិន្តា ៗ
លុះស្តាប់ធម៌ព្រះប្រែស្មារតី   ជាស្រីលែងឆ្កួតលែងលលា
ពួកជនឲ្យសំពត់ពានា   រុំព័ទ្ធកាយារពេចខ្លី ៗ
លុះនាងស្លៀកហើយទូលព្រះអង្គ   សូមទ្រង់ប្រោសប្រាណត្រាប្រណី

ដ្បិតខ្ញុំកំសត់លើសអស់ស្រី
មានប្ដីៗស្លាប់ក្នុងព្រៃក្បា ។
កូនប្រុសធំលូនលង់ទឹកស្លាប់
កូនខ្ញុំខ្លែងចាប់ជាកក្បា
បំណែកមាតានឹងបិតា
ក្រណាំក្បាយដ៏អស់សូន្យឈឹង ។
ខ្លួនខ្ញុំនេះគ្មានអ្នកឯណា
ពំនាក់អាត្មាគ្រាន់ទីពឹង
ឲ្យបាត់ទុក្ខព្រួយក្នុងគ្រាហ្នឹង
សូមពឹងព្រះអង្គស្មើជីវិត ។
ព្រះពុទ្ធទ្រង់មានពុទ្ធដីកា
នែបដាចារនាងកុំគិត
ទីពឹងទាំងនោះឃើញខុសពិត
ចូរគិតលះបង់ដោយប្រាជ្ញា ។
របស់ទាំងនោះតែងវិនាស
និកស្រពាត់ប្រាសជាធម្មតា
បំណែកមនុស្សសត្វសង្ខារ
គ្មានអ្នកឯណាបានសុខឡើយ ។
នេះព្រោះតែសាងកម្មអកុសល
ឲ្យបានទុក្ខទល់មិនមានស្បើយ
ដូច្នេះចូរនាងកុំកន្ដើយ
ចូរធ្វើឲ្យស្បើយចាកទុក្ខា ។
ចូរនាងទីពឹងដល់ព្រះពុទ្ធ
ព្រះធម៌បរិសុទ្ធសឹងថ្លៃថ្លា
ទីពឹងព្រះសង្ឃទ្រង់សីលា
នឹងរួចទុក្ខាពុំខានឡើយ ។
ព្រះអង្គសំដែងច្រើនប្រការ
លុះចប់ទេសនាពេលណាហើយ
នាងលុះសោតាបុនសុខស្បើយ
រួចហើយសុំបួសពេលនោះណា ។
បដាចាភិក្ខុនី
ជាស្រីមិនយូរកាលវេលា
សម្រេចអរហត្តក្នុងចិត្ត
ដោយសារទីពឹងព្រះពុទ្ធថ្លៃ ។
រឿងនាងបដាចារនេះឯង
ខ្ញុំតែងសង្ខេបបំប្រួញន័យ
ច្នេះសូមអស់លោកឲ្យអភ័យ
ទោសពៃរ៍កុំបីនិន្ទាអើយ ។ (ចប់)

ប្រវត្តិព្រាហ្មណ៍ចាស់

លោក អ៊ុម-គយ សាស្ត្រាចារ្យនៅសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់

(ត ចប់)

បានជាឈ្មោះថា "បុព្វាចារ្យ" ព្រោះលោកជាគ្រូអាចារ្យបង្ហាត់បង្រៀន មានបង្រៀនឲ្យចេះនិយាយស្ដីនិងគួរសម ស៊ីចុក ដេកដើរជាដើម មុនជាងគ្រូអាចារ្យឯទៀតៗ ។ បានជាឈ្មោះថា "អាហុនេយ្យបុគ្គល" ព្រោះមាតាបិតា គួរដើម្បីទទួលគ្រឿងបូជា ដែលកូនប្រុសស្រីលើកមកជូន គឺថាបុត្រធីតាណាបានបូជាលោកហើយ រមែងបានផលានិសង្សច្រើន ដូចជាបានបូជាចំពោះព្រះអរិយបុគ្គល ។

បំណែកខាងការធ្វើអាក្រក់ គឺសំឡាប់មាតាបិតា លោកចាត់ចូលក្នុងអនន្តរិយកម្ម ។ នោះមាន ៥ យ៉ាងគឺ មាតុឃាត (សំឡាប់មាតា) ១ បិតុឃាត (សំឡាប់បិតា) ១ អរហន្តឃាត (សំឡាប់ព្រះអរហន្ត) ១ លោហិតុប្បាទ (ធ្វើព្រះលោហិតនៃព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធឲ្យបែកចេញ) ១ សង្ឃភេទ (បំបែកសង្ឃ) ១ ។ ការសំឡាប់មាតាបិតានេះ ជាអំពើមានទោសធ្ងន់បំផុតប៉ុនទឹងទោសសំឡាប់ព្រះអរហន្តដែរ ព្រោះមាតាបិតាជាព្រះអរហន្តរបស់កូនប្រុសស្រី ។ ការធ្វើល្អ ឬអាក្រក់ចំពោះមាតាបិតា ក៏បានផលច្រើន ដូចជាធ្វើល្អឬអាក្រក់ ចំពោះព្រះអរហន្តទីណាស្រេចដែរ ។ ព្រោះហេតុនោះ សាធុជនគួរតែគោរពកោតអានបូជា

ចំពោះព្រះអរហន្តដែលនៅជាមួយនឹងយើងរាល់ថ្ងៃ ពិតមែនតែយើងកើតមកមិនទាន់ព្រះអរហន្តជាទីណា ស្រេចលោកបរិនិព្វានហួសទៅហើយ យើងមិនបានថ្វាយបង្គំបូជាដោយបច្ច័យ, ប៉ុន្តែបើមាតាបិតាយើងនៅរស់ យើងមិនមែនឈ្មោះថា ឥតកំព្រាសំណាងទេ ឈ្មោះថាមានលាភហើយ ព្រោះលោកជាព្រះមួយរបស់បុត្តធីតារាល់រូប ៗ ដូច្នេះ យើងគួរកុំព្រងើយកន្តើយ កុំធ្វើឲ្យលោកអន់អាក់ត្រែណាក់ចិត្ត គប្បីថ្វាយបង្គំបូជាដោយគ្រឿងសក្ការៈផ្សេង ៗ សមដូចពុទ្ធភាសិតថា:

តស្មា ហិ នេ នមស្សេយ្យ សក្ករេយ្យ ច បណ្ឌិតោ
អន្នេន អថោ បានេន វត្ថេន សយនេន ច
ឧច្ឆាទនេន ន្ហាបនេន បាទានំ ធោវនេន ច ។

"ព្រោះហេតុនោះ កូនប្រុសស្រីជាបណ្ឌិត គប្បីថ្វាយបង្គំនូវមាតានឹងបិតានោះផង គប្បីរាប់អាននូវមាតានឹងបិតានោះដោយចំណី ទឹក សំពត់ ទីដេក គ្រឿងក្រអូប គ្រឿងគក់ ទឹកលាងជើងផង" ។

អ្នកដែលទំនុកបំរុងចិញ្ចឹមមាតាបិតា រមែងមិនថ្លស់ធ្លោយធ្លាក់ខ្លួនទៅក្នុងទីទាបថោកឡើយ រមែងបានចំរើនដោយបុណ្យយសសក្តិធំខ្ពង់ខ្ពស់ ដោយលំដាប់ដូចព្រះចន្ទខាងខ្នើត នឹងបានទទួលពាក្យសរសើរអំពីសំណាក់អ្នកប្រាជ្ញ លុះដល់រំលាងបញ្ចក្ខន្ធទៅ រមែងបានទៅកើតក្នុងស្ថានសួគ៌សមដូចពុទ្ធភាសិតថា:

យោ មាតរំ បិតរំ វា មច្ចោ ធម្មេន បោសតិ
តាយ នំ បារិចរិយាយ មាតាបិតូសុ បណ្ឌិតា
ឥធេវ នំ បសំសន្តិ បេច្ច សគ្គេ បមោទតិ ។

"អ្នកឯណា ចិញ្ចឹមមាតា ឬបិតា ដោយធម៌, ព្រោះការបំរើប្រតិបត្តិចំពោះមាតាបិតានោះ ពួកបណ្ឌិតតែងសរសើរអ្នកនោះក្នុងលោកនេះ លុះអ្នកនោះក្ស័យជីវិតទៅ រមែងរីករាយក្នុងស្ថានសួគ៌ទៀត" ។

អ្នកដែលចិញ្ចឹមបំរុងមាតាបិតានោះ មិនមែនគ្រាន់តែបានទទួលពាក្យសរសើរអំពីអ្នកប្រាជ្ញក្នុងលោកនេះទេ សូម្បីពួកទេវតាក៏តែងសរសើរបុគ្គលនោះដែរ សមដូចព្រះពុទ្ធភាសិតថា :

មាតាបេត្តិភរំ ជន្តុំ កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិនំ
សណ្ហំ សខិលសម្ភាសំ បេសុណេយ្យប្បហាយិនំ
មច្ឆេរវិនយេ យុត្តំ សច្ចំ កោធាភិភុំ នរំ
តំ វេ ទេវា តាវតឹសា អាហុ សប្បុរិសោ ឥតិ ។

"ពួកទេវតា ក្នុងជាន់ត្រៃត្រិង្ស តែងហៅនរជនប្រុសស្រីដែលចិញ្ចឹមមាតាបិតា, ប្រព្រឹត្តកោតក្រែងបុគ្គលជាធំក្នុងត្រកូល, មានសំដីពីរោះ, ពោលពាក្យនាំឲ្យកើតមិត្រ, លះបង់ពាក្យញុះញង់, ប្រាសចាកសេចក្ដីកំណាញ់, មានពាក្យសត្យ, គ្របសង្កត់សេចក្ដីក្រេវក្រោធ នោះថាជាសប្បុរស" ។

មិនមែនគ្រាន់តែបានទទួលគោរម្យងារថា "សប្បុរស" ប៉ុណ្ណោះទេឡើយ សូម្បីខ្លួនមានគ្រោះថ្នាក់ដល់ស្លាប់ ក៏គង់រួចចាកសេចក្ដីស្លាប់នោះបាន តួយ៉ាងដូចព្រះពោធិសត្វកាលកើតជានន្ទិយម្រឹគ ៗ

សេចក្ដីដំណាលថា: ព្រះមហាក្សត្រមួយអង្គសោយរាជ្យក្នុងក្រុងសាកេត នាកោសលរដ្ឋ មិនប្រកបដោយទសពិធរាជធម៌ តែងនាំបណ្ដារាស្ត្របរបាញ់សត្វទាំងរដូវប្រាំងវស្សា ៗ ពួករាស្ត្រមិនអាចធ្វើការរបររកស៊ីបានឡើយ ទើបនាំគ្នាធ្វើឃ្នងក្នុងឧទ្យាន ហើយកៀងម្រឹគបញ្ចូលក្នុងឃ្នងនោះ ដើម្បីឲ្យស្ដេចងាយបាញ់ផង ខ្លួនក៏បានឱកាសធ្វើការងារផង ៗ គ្រានោះ ព្រះពោធិសត្វកើតជានន្ទិយម្រឹគ បាននាំពង្រត់មាតាបិតាភៀសចេញពីព្រៃធំទៅពួនសម្ងំក្នុងគុម្ពោតឈើតូច, កាលគេលើកព្រៃដល់ទីនោះ, បានលះបង់ជីវិតជូនមាតាបិតា ហើយរត់ទៅម្នាក់ឯងចូលទៅក្នុងឃ្នងនោះ ៗ

តស្មឹ ខណេ ក្សណនោះព្រះរាជាតែងបាញ់ម្រឹគក្នុងឃ្នងនោះតាមវេន ក្នុងមួយថ្ងៃមួយៗ ៗ ថ្ងៃមួយត្រូវវេនម្រឹគពោធិសត្វក៏ចេញមកឈរទៀបមាត់ទ្វារ ហើយផ្សាយមេត្តាចិត្តចំពោះស្ដេច ៗ ដោយគុណដែលបានទំនុកបំរុងលះជីវិតជូនមាតាបិតានិងមេត្តាធម៌នោះ ព្រះរាជាមិនអាចបាញ់បាន ទើបទ្រង់លាន់ព្រះឱស្ឋថា "ឱ! ស្នាធ្នូដែលធ្វើពីកំណាត់ឈើ ជារបស់ឥតចិត្តវិញ្ញាណទេ ម្ដេចក៏វាដឹងថាម្រឹគនេះមានគុណធម៌ល្អ

កូនខ្លួន អាត្មាអញជាមនុស្សត្រឡាំង ម្តេចក៏មិនដឹងគុណធម៌របស់ម្រឹគនេះសោះ" ទ្រង់បានឲ្យអភ័យដល់នន្ទិយម្រឹគព្រមទាំងពួកម្រឹគដ៏សេស ៗ រីឯនន្ទិយម្រឹគទូន្មានព្រះរាជាថា "បពិត្រមហារាជ! តាំងពីថ្ងៃនេះទៅ សូមទ្រង់លះបង់អគតិទាំង ៤ ចេញ ហើយសោយរាជ្យប្រកបដោយទសពិធរាជធម៌ ១០ ប្រការ" រួចពោលពាក្យជាគាថាថា:

ទានំ សីលំ បរិច្ចាគំ អាជ្ជវំ មទ្ទវំ តបំ
អក្កោធំ អវិហឹសញ្ច ខន្តិញ្ច អវិរោធនំ
ឥច្ចេតេ កុសលេ ធម្មេ ឋិតេ បស្សាមិ អត្តនិ
តតោ តេ ជាយតេ បីតិ សោមនស្សញ្ចនប្បកំ ។

"(បពិត្រមហារាជ) សូមព្រះអង្គទ្រង់ពិចារណានូវកុសលធម៌ គឺទសពិធរាជធម៌ ១០ ប្រការនេះគឺ ការឲ្យទាន ១, ការរក្សាសីល ៥ ជានិច្ច ឬរក្សាសីល ១០ មួយដងមួយកាល ១, ការបំណាយព្រះរាជទ្រព្យទំនុកបំរុងព្រះនគរ ១, មានសេចក្តីត្រង់ ១, មានសេចក្តីទន់ភ្លន់សុភាពរាបសា ១, ការកាន់ឧបោសថសីលតាមកាលកំណត់ ១, មិនកំដៅពេលអាលអ្នកដទៃ ១, មិនបៀតបៀនអ្នកដទៃ ១, មានសេចក្តីអត់ធ្មត់ ១, មិនបំពានលើច្បាប់លើធម៌ ១ ដោយព្រះអង្គឯង, ព្រោះការ

ប្រព្រឹត្តនូវទសពិធធម៌ទាំង ១០ នោះ បីតិនឹងសោមនស្ស រមែងកើតដល់ព្រះអង្គជានិច្ច ។

ធម៌ទាំង ១០ នេះសំរាប់ព្រះរាជាប្រព្រឹត្តផ្ទាល់ព្រះអង្គ ព្រមទាំងណែនាំសេនាបតីនាម៉ឺនមុខមន្ត្រីតូចធំ ទាំងពួករាស្ត្រឲ្យប្រព្រឹត្តតាមផង ៗ

ឯវមាយំ ធម្មទេសនា សង្ខេបេន សមត្តា ធម៌ទេសនានេះសូមសន្មតថាចប់ដោយសង្ខេប សមគួរដល់កាលវេលា ឯរំ ដោយនូវប្រការអំបាលនេះហោង ៗ

សុភាសិត

អ្នកមានចំណេះវិជ្ជាល្អ ប៉ុន្តែមិនប្រព្រឹត្ត
ឲ្យសមគួរនឹងវិជ្ជានោះ នឹងឈ្មោះថាជា
មនុស្សល្អព្រមមិនបាន ។

យូរ-អ៊ុន

ពិធីផ្ទេរពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
ជូនមករាជរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ

នៅថ្ងៃ ១៨ ខែតុលាឆ្នាំ ១៩៥០ ក្នុងវេលាព្រឹកម៉ោង ៩ នឹង ១៥ នាទី មានធ្វើពិធីផ្ទេរពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យជាផ្លូវការ ជូនមករាជរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ ។ ពិធីនេះធ្វើនៅក្រោមព្រះរាជាធិបតី នៃព្រះករុណាជាម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង ដើម្បីឲ្យឃើញនូវអត្ថរសនៃអធិបតេយ្យខាងក្នុងប្រទេស ដែលជាផលនៃសន្ធិសញ្ញា ចុះថ្ងៃ ៨ ខែវិច្ឆិកា ១៩៤៩ ។

ក្នុងថ្ងៃដែលធ្វើពិធីនេះ មន្ទីរពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ មានការតាក់តែងដោយគ្រឿងលំអផ្សេងៗ : ខ្លោងទ្វារខាងកើតរចនាដោយកម្រងផ្កានឹងស្លឹករុក្ខជាតិ ដ៏ប្រដាប់ដោយទង់ជាតិខ្មែរ - បារាំង ។ នៅទីជួលប្របខ្លោងទ្វារនេះ មានកងទាហានក្រុមរក្សាព្រះអង្គ នឹងក្រុមក្មេងព្រះរាជទ្រព្យ ឈរនៅចាំធ្វើការគោរព ។ ខាងក្នុងនៃមន្ទីរក៏ប្រដាប់ដោយកម្រងផ្កាស្លឹករុក្ខជាតិនឹងទង់ជាតិ គួរឲ្យទស្សនាដូចខាងក្រៅដែរ តែត្រង់ល្វែងធំដ៏ទូលំទូលាយនោះ រៀបចំជាទីសម្រាប់សន្និបាត សឹងពាសពេញទៅដោយតុនឹងកៅអី ដែលមានក្រាលព្រំយ៉ាងល្អជាទ្រនាប់ ។

ការរៀបចំតាក់តែងមន្ទីរដោយគ្រឿងលំអក្នុងពិធីនេះ ជាស្នាដៃនៃព្រះតេជព្រះគុណ មាស - ហែល រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងធម្មការនឹងសិល្បការ រាប់ថាជាភស្តុតាងស ឲ្យឃើញថា លោកពេញចិត្តជាទីបំផុតនឹងរាជការបារាំង ដែលផ្ទេរក្រសួងនេះមកឲ្យរាជរដ្ឋាភិបាលខ្មែរវិញ ។

លុះដល់ពេលដែលកំណត់ថា ត្រូវជួបជុំហើយ, ព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង, លោកកុម្មិសែរដឹឡាវេពុយត្រឹក ប្រចាំកម្ពុជរដ្ឋ, ព្រះអង្គក្រុមហ្លួនមុនីពង្ស នាយករដ្ឋមន្ត្រី, សម្តេចព្រះមហាសុមេធាធិបតី សង្ឃនាយកគណៈមហានិកាយ, សម្តេចព្រះធម្មលិខិត ឧត្តមប្រឹក្សា, ព្រះគ្រូអរិយកស្សប អ៊ូច ជាតំណាងសម្តេចព្រះសុធម្មាធិបតី សង្ឃនាយកគណៈធម្មយុត្តិ, សមាជិករដ្ឋាភិបាល, ព្រះសង្ឃជាច្រើនអង្គ ព្រមទាំងឥស្សរជនខ្មែរ - បារាំងជាច្រើននាក់ទៀត បានស្តេចយាង និមន្ត - អញ្ជើញទៅប្រថាប់ - គង់ - អង្គុយលើអាសនៈ (កៅអី) ដែលរៀបចំទុក ក្នុងកិច្ចដ៏ថ្លៃថ្លានេះ ។

ក្នុងពេលដែលព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង ស្តេចយាងមកដល់ហើយ, នោះលោកុបិស់សឺលិយេ ជាអគ្គិរក្សនៃសារមន្ទីរអាល់ប៊ែរសារ៉ូ បានថ្លែងនូវសុន្ទរកថាមួយក្នុងនាមនៃរដ្ឋាភិបាលបារាំង រៀបរាប់អំពីប្រវត្តិនៃពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ដែលតាំងពីកើតមក តែងបានសេចក្តីចំរើនពុំដែលដាច់ ហើយមានពន្លឺនាមខ្ចរខ្ចាយខ្ពួទៅដល់ប្រទេសជិតខាង ។

បន្ទាប់មក ព្រះតេជព្រះគុណ មាស - ហែល ជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងធម្មការនឹងសិល្បការ បានសូត្រនូវសុន្ទរកថាមួយ ថ្លែងសេចក្តីត្រេកអរចំពោះរដ្ឋាភិបាលបារាំង ដែលបានផ្តួរផ្តើមស្ថាននេះ ។

លុះចប់សុន្ទរកថានេះហើយ ព្រះសង្ឃទាំងឡាយសូត្រជ័យមង្គលជូនពរស័ព្ទសាធុការឲ្យអង្គការនេះបានចំរើនតរៀងទៅ ។

ក្នុងទីបំផុត លោកស៊ុទ្ធវេស ជានាយកប៉ូយរ៉ូបានចុះហត្ថលេខា តំណាងលោកកុម្ម៉ៃស៊ែរដឺឡាវេពុយពឹក ជាមួយនឹងព្រះតេជព្រះគុណ មាស-ហែល លើសេចក្ដីកត់ហេតុសម្រេចអំពីការផ្ទេរនេះ ។

សុន្ទរកថានៃលោកបិស៉ស៊ីលីយេរ

អភិវឌ្ឍន៍សារចន្ទ័រ អាល់បែរសាំរ៉ូ កាន់តំណែងបណ្ដោះអាសន្នជាអគ្គលេខាធិការនៃក្រុមពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ។

ព្រះករុណា ជាម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង,

លោកស្នងការនៃសាធារណរដ្ឋ,

សម្ដេច,

ទ្រង់,

ព្រះថេរានុត្ថេរៈ,

ព្រះតេជព្រះគុណ,

អ្នកស្រី លោកអ្នកទាំងឡាយ,

ក្នុងព្រឹត្តិការណ៍ដ៏ឧឡារិកដែលមានមកក្នុងកាលឥឡូវនេះ ហើយចំពោះកិត្តិយស ដែលខ្ញុំត្រូវទទួលក្នុងការស្ដែងសុន្ទរកថា ក្នុងនាមនៃរដ្ឋាភិបាលបារាំង ខ្ញុំមិនអាចធ្វើឲ្យចិត្តដែលរំជួលខ្លាំងរបស់ខ្ញុំឲ្យស្ងប់ទៅបាន . . . ;

ខ្ញុំនខ្ញុំអ្នកបុរាណវត្ថុ, តែដោយថៃជន្យក្នុងទេសកាល, ទៅជាបានមកគប់ប្រសព្វនឹងក្រុមបណ្ឌិត្យដែលបានសិក្សាខាងភាសាសំស្ក្រឹត នឹងបាលី

ថែមទាំងទទួលរៀបចំខាងការផ្ទេរក្រុមពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ទៅរដ្ឋកិច្ចាល កម្ពុជរដ្ឋ; ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យនេះខ្ញុំក៏ព្រមនឹងទទួលចុះហត្ថលេខាខ្ទះនៅលើលិខិតក្នុងកិច្ចការផ្សេង ៗ បានជាសេចក្តីរីករាយចិត្តខ្លាំងរបស់ខ្ញុំនេះ គួរទុកជាធម្មានុរូបបាន ហើយខ្ញុំសូមទទួលសារភាពដោយសេចក្តីអៀនខ្មាស ថាកិច្ចដែលផ្ទេរនេះប្រកបដោយសង្ក្រាត គឺភាវៈច្របូកច្របល់បន្តិច ៗ ហេតុម្តេចបានជាកិច្ចការទាំងនេះទើបនឹងទទួលអនុវត្តន៍ក្នុងពេលថ្ងៃនេះ, ក្នុងកាលបរិច្ឆេទដូចជាយឺតយូរបន្តិច ? ដោយមានទោសកាលដែលប្រាសចាកពីឆន្ទៈរបស់យើង ព្រមទាំងការរៀបចំសម្ភារៈក្នុងកិច្ចផ្ទេរអង្គការមួយ ដូចពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ដែលមានសារៈប្រយោជន៍ ហើយត្រូវប្រើរយៈវេលាអស់យូរកាលជាសម្បើមអស្ចារ្យ នេះឯងជាហេតុនាំឲ្យបន្ថយថ្ងៃផ្ទេរនោះរហូតមកដល់ពេលនេះ ។

តាមសេចក្តីពិត ទោះបីលិខិតជាផ្លូវការដែលសម្រេចនូវរបៀបប្រតិបត្តិការទើបនឹងចុះហត្ថលេខានៅថ្ងៃនេះ តែចំណែកខាងប្រទេសបារាំងបានព្រមព្រៀងភ្លាម នូវបែបបទជាវិធីប្រតិបត្តិតាំងពីមុនថ្ងៃចុះហត្ថលេខា ក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ, ទាំងមុនសេចក្តីសម្រេចក្នុងសន្ទនាការនូវកិច្ចព្រមព្រៀងនេះទៀត ។ តាំងពីលោកម៉ារទីន អគ្គលេខាធិការនៃក្រុមពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ចាកចេញពីប្រទេសកម្ពុជានៅថ្ងៃ ២៧ ខែមករាមុននេះ, លោកស្រី ប៉ូរ-ម៉ាស្ស៊ឿរ, រហូតមក ខ្លួនខ្ញុំគ្រាន់តែជាអ្នកទទួលភារៈខាងចាត់កិច្ចការសាមញ្ញប៉ុណ្ណោះ ។

វិជានការនេះ គឺមានជាប់តមក ក្រោយដែលបានប្រគល់សាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ពីថ្ងៃ ៣១ ខែធ្នូ ១៩៤៨, បញ្ជាក់ឲ្យឃើញនូវសេចក្ដីខ្វះខ្វែងរបស់រដ្ឋាភិបាលបារាំង ដែលមានបំណងចង់ផ្ដើរវិជ្ជាស្ថានទាំងពីរ ដែលជាមូលដ្ឋានពិតប្រាកដនៃវប្បធម៌ខ្មែរ ។

គេទុកជាយល់ខុស, បើមានគេយល់ថាកម្មិកភាពដែលនាំពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យទៅកាន់វឌ្ឍនធម៌ជាថ្មីនេះ គ្រាន់តែជាប្រតិបត្តិការត្រឹមរដ្ឋបាលមានការគមនាគមន៍ខាងគ្រឿងសម្ភារៈ គឺបណ្ណាល័យមួយ មានសៀវភៅច្រើនល្មម សារមន្ទីរមួយជាបន្ទួរ, មានបុគ្គលិក, មន្ទីរព្រមទាំងគ្រឿងសង្ហារិមនឹងទីទុកឯកសារប៉ុណ្ណោះ ។ ទុកជាមិនបានយល់ជាក់ច្បាស់នូវកិច្ចការខាងផ្លូវប្រាជ្ញដ៏សុខុមដែលអង្គការនេះ បានបំពេញហើយនឹងសារៈប្រយោជន៍សំខាន់នៃចំណោះផ្សេងៗ ដែលបានអប់រំក្នុងវិជ្ជាស្ថាននេះ ។ ក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដកនឹងក្រុមជំនុំទំនៀមទម្លាប់ បានដំណើរកិច្ចការទាំងនេះ ផ្សាយទៅមិនសូវបានជ្រួតជ្រាបដល់ប្រជាជនគ្រប់ៗគ្នាទេ, តែបើតាមគោលការណ៍នៃវិជ្ជាស្ថានទាំងពីរ មានរបៀបពិតប្រាកដដូចវិជ្ជាស្ថានខាងមជ្ឈិមប្រទេស ។ សេចក្ដីពន្យល់ខាងលើនេះ នៅមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់បរិបូណ៌ល្មមបំភ្លឺនូវអត្ថន័យឲ្យបានពេញលក្ខណៈចំពោះពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ដែលជាទីប្រជុំនៃច្បាប់ប្រពៃណីខាងផ្លូវប្រាជ្ញនឹងប្រជាជាតិ ដែលគេទុកជាបដិមាតំណាងនាមនឹងរូបនៃ

ជាតិខ្មែរទាំងមូល ជាមូលដ្ឋាននៃសេចក្ដីស្មានរុងរឿងដែលកើតមកពី អចលនសទ្ធា, ពីចិន្ដាជាបឋម, ព្រមទាំងវប្បធម៌ដែលស្ថិតនៅ ដោយសេចក្ដីស្មោះស្ម័គ្រតាមលទ្ធិបូរាណពីអតីតកាល ។

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យបានស្ថាបនាឡើងពីឆ្នាំ ១៩៣០ ដោយបាន ប្រែកែបណ្ណាល័យ ដែលមានព្រះរាជប្រកាស ១៩២១ ចាត់តាំងពីមុន មក ។ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យនេះបានដំណើរការតមក ចំរើនវឌ្ឍនា-ការតាមលំដាប់ គ្មានឧបសគ្គអ្វីមកពាំងពាឡើយ ។ វិជ្ជាស្ថាននេះតែង រក្សានូវកិត្យានុភាព ដែលជាប់ទាក់ទងទៅនឹងលទ្ធិដែលល្បីល្បាញក្នុង សកលលោក ព្រមទាំងអភិបាលទុកនូវកេរ្ដិ៍តំណែលនៃស៊ីវិល្យ៍ពីសម័យ បុរាណ តែមិនអាចជួបប្រទះនឹងគ្រោះថ្នាក់ ឬវិបត្តិផ្សេងៗ ដូចជា វិជ្ជាស្ថានឯទៀតដែលមានបំណងហួសមាឌ ឬមានសភាពប្លែកពីធម្មជាតិ តែងធ្លាប់កប់ប្រសព្វនោះឡើយ ។

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យនេះកើតឡើងដោយ "ព្រះរាជបំណងនៃព្រះករុណា ជាម្ចាស់ជីវិតលើត្បូងនៃកម្ពុជរដ្ឋនឹងហ្លួងច្បាប់" ដើម្បីនឹងបំពេញកិច្ចទៅ តាមសេចក្ដីត្រូវការដ៏ជ្រាលជ្រៅនៃពួកពុទ្ធបរិស័ទ ។ វិជ្ជាស្ថាននេះ ស្ថាប-នាឡើងដើម្បីជាជំនួយដល់សាលាបាលីជាន់ខ្ពស់នឹងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ។ វិជ្ជាស្ថាននេះមាននាមថា "វិជ្ជាស្ថានសម្រាប់ការសិក្សាខាងពុទ្ធសាស-នាហីនយាន" បានផ្សាយរាតកម្មិកភាពរហូតដល់ប្រទេសលាវកម្ពុជា

ព្រមទាំងក្រុមជនជាតិខ្មែរខាងប្រទេសកូស័ងស៊ីន ៗ ដល់មក គ.ស. ១៩៣៣ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យនេះត្រឡប់ទៅជាមាននាមថា "វិជ្ជាស្ថានសម្រាប់ការសិក្សាខាងពុទ្ធសាសនា" ហើយមានបេសកកម្មត្រង់ការណែនាំព្រមទាំងប្រមូលនូវវត្ថុធាតុផ្សេងៗ ចំពោះការសិក្សាខាងព្រះពុទ្ធ-សាសនាហីនយាន ។ ដល់មក ខែកុម្ភៈ ១៩៤៣ វិជ្ជាស្ថាននេះប្រែនាមថា "ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យឥណ្ឌូចិន" ហើយបានទទួលពីព្រះរាជបណ្ណាល័យនូវអំណោយផ្សេងៗមានសៀវភៅជាច្រើនផ្នែកខាងវិទ្យាសាស្ត្រ ៗ តាំងពីនោះមក, វិជ្ជាស្ថាននេះបានរក្សាទុកនូវសៀវភៅផ្នែកខាងភាសាសាស្ត្រ (Philologie) សាសនា, ប្រវត្តិសាស្ត្រ, បុរាណវត្ថុវិទ្យាខាងបូព៌ាប្រទេស ហើយក៏បានចាត់ចែងបោះពុម្ពសៀវភៅ ក្នុងនាមនៃព្រះរាជបណ្ណាល័យនឹងសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ទុកដូចជារបស់ខ្លួន ៗ គ្រោងការណ៍ដែលធ្វើនេះ នាំឲ្យវិជ្ជាស្ថានដែលមានសភាពទន់ខ្សោយនៅឡើយសម្រេចបានតាមបំណង ៗ ឥឡូវនេះ, វិជ្ជាស្ថាននេះគេទុកជាអង្គការសេរីការបស់រដ្ឋសេរីការហើយ ជាស្ថានទីកម្មិកភាពនៃវប្បធម៌មានប្រយោជន៍ដ៏សំខាន់បំផុត ៗ ពិតមែនតែមានវិបត្តិសម្ភារៈនឹងសីលធម៌ដែលសកលលោកទើបនឹងបានឆ្លងរួចមកហើយ, ដែលមានកំសួលកាលជាលមកដល់វិជ្ជាស្ថាននេះ តែការបម្រើនវ័យវឌ្ឍនាការក៏បានធ្វើដំណើរទៅតាមលំដាប់ឥតឈប់ឈរសោះឡើយ ៗ ការបោះពុម្ពព្រះត្រៃបិដកជាស្នាដៃឯក

សម្បើមអស្ចារ្យ ដែលវិជ្ជាស្ថានទេះបានចាត់ឲ្យផ្ទៀងផ្ទាត់តាមច្បាប់ដើម ព្រមទាំងឲ្យបកប្រែនូវវិន័យព្រះពុទ្ធសាសនា ជាភាសាបាលីមានចំនួនសៀវភៅទាំងអស់ ១១០ ដែលអាក់ខានបោះពុម្ពហើយ, ឥឡូវទើបនឹងរៀបោះពុម្ពជាថ្មី នូវភាគ ៣៦ និង ៣៧ ក្នុងរយៈវេលាពីរបីខែមុននេះ ។

រថយន្តបណ្ណាល័យដែលមាននាមថា រថយន្តកំសាន្ត ឬ វិស្សមៈ (Auto des loisirs) បាននាំប្រតិសព្ទកម្មិកភាពនៃពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ដោយស្មោះស្ម័គ្រទៅផ្សាយទួទៅតាមភូមិ, ឥឡូវទ្រុឌទ្រោមគ្រាំគ្រារលាយបាត់ទៅហើយ ។ ដោយហេតុមានទេសកាលដ៏លំបាកខ្លាំង រថយន្តនេះមិនអាចរករថយន្តឯទៀតមកជំនួសបាន ហើយគួរឲ្យស្រយុតចិត្តពន់ពេកបើកាលណាគេយល់អំពីសារៈប្រយោជន៍សំខាន់ ដែលរថយន្តនេះបានធ្វើ ។ ត្រូវយើងទៅសួរនាតាមវត្តអារាម ដែលស្ថិតនៅឆ្ងាយពីទីក្រុងដូចជាខ្ញុំបានធ្លាប់គប់ប្រសព្វម្តងមួយកាល, ដើម្បីនឹងប្រែបយកនូវអារម្មណ៍ដែលនាំឲ្យកើតសេចក្តីសង្ឃឹម ព្រមទាំងការគមនាគមន៍ពិតប្រាកដខាងចិន្តាចំពោះរថយន្តនេះក្នុងកាលជាអនាគត ។

ខ្ញុំបានបង្ហាញនូវសេចក្តីលំបាកដែលក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដកបានជួបប្រទះពីមុនមកក្នុងការបោះពុម្ពព្រះត្រៃបិដកនេះ តែសេចក្តីលំបាកទាំងនេះ មិនអាចជាឧបសគ្គរាំងរាំងនូវសេចក្តីព្យាយាមសមាជិកនៃក្រុមជំនុំនេះដែលបានអប់រំទៅតាមវិន័យដ៏វិសេសវិសាលពន់ពេក ។

ចំណែកខាងក្រុមជំនុំទំនៀមទម្លាប់បានស្ថាបនាឡើងក្នុងរយៈវេលាពីរ - បីឆ្នាំមុននេះ មកពីមានដើមគំនិតនិយមទៅតាមបុរាណគតិក្រុមជំនុំនេះ, ដោយមានលោកស្រី ប៉ូរេ - ម៉ាស្ប៉េរ៉ូ ជាអ្នកញាំងកម្មិកភាព បានសម្រេចនូវស្ថាប័នមួយនេះ ដែលគេកំណត់ទុកជាវិជ្ជាស្ថាននៃប្រជាជាតិពិពណ៌នា (ethnographie) ហើយបានរៀបចំនឹងប្រមូលនូវឯកសារផ្សេងៗ ទៅតាមវិធីទំនើប ៗ ពីឆ្នាំមុន លោកស្រីបានប្រមូលឯកសារ ៣.៦០០ ច្បាប់ហើយបានយកទៅថតជាបន្ទាស់ក្រដាសកុនតូច ៗ (microfilmés) ហើយក្នុងឆ្នាំនេះបានថតឯកសារចំនួន ៤.០០០ ច្បាប់ថែមទៀត ។ ចំណែកខាងបណ្ណាល័យ, មានសៀវភៅប្រមាណ ១០.០០០ ក្បាល, ខ្លះបោះពុម្ព, ខ្លះសរសេរដៃ, ច្រើនជាសៀវភៅមានតម្លៃ ។

គីតយន្តដ្ឋាន (Discothèque) មានប្រមាណ ៣០០ថាសទុកជាមធ្យោបាយដ៏ប្រសើរខាងការឃោសនា ។ តែគួរឲ្យអាណោចអាធ័មពន់ពេក, ដូចជាក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក, ក្រុមជំនុំទំនៀមទម្លាប់និងគីតយន្តដ្ឋាន ក៏បានទទួលនូវផលដ៏លំបាកនៃមហាសង្គ្រាមសកលលោកដែរ : លំបាកខាងផ្លូវគមនាគមន៍ដែលរាំងរកមិនឲ្យរៀបចំនូវបណ្ណាល័យនោះឲ្យបានចំរើន, ដោយហេតុគ្មានបឋមវត្ថុធាតុ (matières premières)

(មាន៩)